

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Biblický pastýř a sociální pracovník
Inspirace pro pastoračně – sociální
pracovníky

Michal Vrba

Katedra filosofie a teologie
Vedoucí práce: Dr. Ing. Ladislav Heryán, Th.D.
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Biblický pastýř a sociální pracovník napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Plzni dne 30. 3. 2016

Michal Vrba

Anotace

Biblický pastýř a sociální pracovník [rukopis]: Inspirace pro pastoračně – sociální pracovníky: bakalářská práce / Michal Vrba; vedoucí práce: Dr. Ing. Ladislav Heryán, Th.D.
Praha, UK ETF, 2016, 56s.

Bakalářská práce se zabývá postavou biblického pastýře ve vybraných textech Bible, jako inspirace pro práci pastoračních a sociálních pracovníků. Práce je rozdělena na čtyři části. První část stručně popisuje historii pastorační a sociální práce a vymezení základních pojmů. Druhá část pojednává obecně o základní charakteristice pastýře v biblických dobách a přibližuje tak původní význam této metaforu. Ve třetí části je postava pastýře rozebírána z křesťanského pohledu v konkrétních vybraných biblických pasážích a to ve Starém zákoně Žalm 23, kde je Hospodin vykreslen jako pastýř, jenž dává ve všech ohledech jistotu, nesmírnou péči a pokoj. Druhým textem je rozbor podobenství o pastýři Luk 15,1-7, který jde hledat ztracenou ovci, kde je uveden pastýř jako nesmírně obětavý, starostlivý a citlivý. Poslední čtvrtá část uvádí některé možné inspirace z uvedených textů pro pastorační a sociální pracovníky.

Klíčová slova

sociální práce, sociální pracovník, pastýř, ztracená ovce

Summary

The biblical pastor and social worker as an inspiration for pastoral and social workers

This bachelor thesis deals with the biblical figure of a shepherd in the selected biblical texts, which serves as inspiration for the profession of pastoral and social workers. This thesis is divided into four parts. The first part briefly describes the history of pastoral and social work and outlines its basic concepts. The second part generally deals with the basic characteristics of a shepherd in the biblical times and herewith approaches the original meaning of this metaphor. The third part contains the figure of the shepherd discussed from a Christian perspective according to two biblical passages. The first one is Psalm 23, where the Lord is rendered as the shepherd who gives certainty in all aspects immense care and peace. The second text is analysis of the parable of the shepherd Luke 15,1-7 with the image of the shepherd who searches for the lost sheep., the shepherd is presented here as extremely dedicated, caring and sensitive. The fourth of these thesis show inspiration of these biblical texts and possible application for pastoral and social workers.

Keywords

social work, social worker, shepherd, lost sheep

Poděkování

Zde bych velmi rád poděkoval vedoucímu práce Dr. Ing. Ladislavu Heryánovi, Th.D. za pomoc při psaní práce, trpělivost, poskytování cenných rad a podnětů, kterého jsem vždy vnímal a vnímám jako dobrého pastýře. Děkuji své milé manželce Monice za neskutečnou trpělivost při psaní práce a celého studia, stejně tak i svým dětem Míšovi a Tadeášovi. Poděkování patří mojí babičce a dědovi, kteří mne jako kluka brali sebou na chalupu v pohraničí, kde jsem nejen mohl prožít hezké chvíle v dětství, ale i mnoho času strávil s místním pastýřem při pasení ovcí a v ovčinci. Velice děkuji Mgr. Andree Schönbauerové za cenné rady a připomínky jak se k celé práci postavit.

Největší děkuji, patří Hospodinu, tomu nejlepšímu Pastýři, který mi dává pomoc, sílu, moudrost i myšlenky a který je tak dobrý.

Obsah

Úvod.....	7
1. Sociální práce a pracovník	8
1.1. Historie a vymezení pojmu sociální práce	8
1.2. Sociální pracovník.....	10
1.3. Obsah činnosti sociálního pracovníka.....	12
2. Pastýř v biblických textech obecně.....	15
2.1. Biblický pastýř – postava, charakteristika	15
2.2. Praktiky a vybavení biblických pastýřů	18
2.2.1. Stáda a pastýřské praktiky	18
2.2.2. Pastýřské vybavení	19
3. Pastýř v textech Bible	21
3.1. Žalm 23 - Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek	21
3.1.1. Literární a jiný kontext.....	22
3.1.2. Rozbor biblického textu	22
3.2. Podobenství o pastýři, který jde hledat ztracenou ovci.....	31
3.2.1. Literární a jiný kontext.....	31
3.3.2. Rozbor biblického textu	32
4. Možná inspirace obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky	39
4.1. Možná inspirace některými aspekty obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky podle Žalmu 23	41
4.2. Možná inspirace některými aspekty obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky podle podobenství o ztracené ovci L 15, 1-7.....	45
5. Závěr	49
Seznam literatury	50

Úvod

Důvodem proč jsem šel studovat na Evangelickou teologickou fakultu obor pastorační a sociální práce byl ten, že mne zajímala propojenost mezi vírou, pastorační a sociální prací a její použití do praxe. Je jisté, že sociální práce stojí na práci sociálního pracovníka a je velmi náročná a vyčerpávající. Sociální pracovník mnohdy hledá jak se postavit k práci a jednotlivým případům, kde brát inspiraci a moudrost na řešení konkrétních problémů.

Jedním ze zdrojů, který je již staletými a mnohými generacemi vyzkoušený, je Bible písmo svaté. Je to zdroj, který je v lidských dějinách nepřekonaný. Je velmi inspirativní, ukazuje pravidla nejen pro víru jako takovou a život, ale vírou žít, která se promítá do praxe v jednání a konání při setkání s člověkem. Právě setkání sociálního pracovníka a člověka je to klíčové. Primárním cílem Bible je spása člověka pomocí Boží lásky. Ke znázornění a její pochopení používá mnoho obrazů a podobností. Jedním z nejsilnějších obrazů, který se objevuje jak ve Starém tak Novém zákoně, je obraz pastýře. Hlavně tímto tématem bych se chtěl v této práci zabývat.

První část práce je zaměřena na vysvětlení základních pojmů, kdo je vůbec sociální pracovník, jaká je v této oblasti legislativa a potřeba odbornosti. Následně jaká je role sociálního pracovníka a jaké má kompetence pro výkon svojí práce a co je to sociální práce, jak ji známe dnes. V druhé části bychom si pokusili vysvětlit pojem, kdo je to pastýř, jaká je jeho úloha a práce a to z pohledu Bible, poněvadž každý může mít jiné představy o jeho práci. Pokud si dokážeme správně představit práci pastýře, co ta práce obnášela, jaké byly pastýřovy povinnosti, pak mnohem jasněji pochopíme význam tohoto obrazu pro sociální práci.

Třetí část se soustředí na analýzu některých pasáží z Bible, v kterých se zobrazují vlastnosti, povinnosti a jednání pastýře. Nejprve je to ze Starého zákona kde se nachází asi jeden z nejkrásnějších a nejznámějších textů Žalm 23. Z Nového zákona pak podobnosti o ztracené ovci, které se nachází ve dvou synoptických evangeliích o to v evangeliu podle Matouše (Mt 18,10-14) a stejně tak v evangeliu podle Lukáše (L 15,4-7).

V poslední části bych chtěl ukázat na některé aspekty v charakteristice pastýře, které by mohly být inspirací pro pastoračně - sociální pracovníky.

Cílem mé práce je vysvětlení některých pojmů jako je sociální pracovník, pastýř a pomocí exegeze některých uvedených textů, práce s odbornou literaturou, jinými zdroji a vlastními zkušenostmi přiblížit postavu biblického pastýře jako inspiraci pro pastoračně sociální pracovníky.

1. Sociální práce a pracovník

1.1. Historie a vymezení pojmu sociální práce

První záznamy o sociální práci pocházejí z kolébky lidstva, Mezopotámie, kde vznikaly první státy. Z té doby se zachovala asi nejslavnější psaná památka Mezopotámie a to Epos o Gilgamešovi a také zákoníky, ze kterých se dá usuzovat, jaký byl mravní základ a charakter tehdejší společnosti. V nejstarším dosud objeveném zákoníku, který pochází z města Uru a nese název Urnammu (2111-2094 př. n. l.) se můžeme dočíst: *“aby se sirotek nestal kořistí bohatého a vdova kořistí mocného, aby muž jednošekelový (= chudý) se nestal kořistí muže jedné miny bohatého).*“¹

Jiné zmínky o sociální práci nacházíme např. v době egyptské. Příkladem můžeme uvést předepsaný náboženský kánon *“sedm skutků tělesného milosrdenství“*, který obsahoval povinnost sytit hladové, napájet žíznivé, oblékat nahé, ubytovávat cizince, osvobozovat vězně, ošetřovat nemocné a pohřbívat mrtvé.² Podobné záznamy máme i z období antického Řecka, Říma a také Judaismu, které tvoří základní pilíře dnešní západní civilizace.³ Z výše jmenovaných sehraává asi nejdůležitější úlohu v rozvoji sociální práce Judaismus, bez kterého bychom neměli křesťanství a Bibli – Starý a Nový zákon i s apokryfními knihami. Přestože je Bible knihou náboženskou a tedy dalo by se od ní očekávat, že se bude zabývat věcmi, které jsou budoucí a věci „věčné“, obsahuje důležité etické principy a praktické pokyny pro správu společnosti.⁴

Ve Starém zákoně přímo nenacházíme pojem sociální práce nebo sociální problém, ale jiné pojmy jako je např. „chudý“. Tento výraz je používán ve významu nejen „být chudý“, ale také „trpět nouzí“. To dává úplně jiný rozměr a je možné jej vztáhnout jak na materiálně chudé, tak na nemocné, hladové, žebrající, ponížené a utlačené. Nejvíce ohrožené skupiny v patriarchální společnosti byly vdovy a sirotci. Zvláštní skupinou, na kterou platila výlučná pravidla ochrany, byli staří lidé a cizinci. Ti všichni se vzhledem ke svému statusu postavení ve společnosti snadno mohli stát obětí manipulace. K těmto skupinám se přidávali i dlužníci a nádeníci.⁵

Odpovědnost za chudé byla rozdělena na více činitelů a to na krále, Izraelity, kterým se dobře dařilo a proroky, kteří měli tuto situaci kritizovat. Nástrojem k naplnění této odpovědnosti se stala „smlouva Hospodinova“ a nejrozsáhlejší

¹ Srov. MATOUŠEK, O., Základy sociální práce, s. 17

² Srov. MATOUŠEK, O., Základy sociální práce, s. 19

³ Srov. MATOUŠEK, O., Základy sociální práce, s. 28

⁴ Srov. MARTÍNEK, M., a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 27

⁵ Srov. MARTÍNEK, M., a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 27-28

knihy zákonů tzv. Deuteronomium (5 Moj.). Tyto předpisy stanovují, jak se prakticky chovat k výše jmenovaným ohroženým skupinám, nařízení desátku⁶, zákaz úroků a odpuštění dlužních závazků.⁷

Péče o chudé byla v Izraeli oproti okolním zemím a díky opatřením v zákoně na dobré úrovni, tedy za předpokladu, že se zákony dané Hospodinem dodržovaly.⁸

V Novém zákoně je rovněž pojem „chudý“ používán ve stejném významu jako ve Starém zákoně. Ježíš jeho obsah ještě rozšířil. Sám se věnoval nemocným, posedlým démony, malomocným, celníkům a hříšníkům.⁹ V této činnosti pokračovali i jeho následovníci, apoštolové, kteří sloužili a pracovali pro chudé. Příkladem organizace péče o ohroženou skupinu lidí je např. zvolení šesti jáhnů ve Sk 6,1-6 či uspořádání sbírky pro chudé, jak o tom čteme v listě Řím 15,26: „*Makedonští a Achajští uznali totiž za dobré uspořádat nějakou sbírku pro chudé, kteří jsou mezi svatými v Jeruzalémě.*“¹⁰ Další texty odkazující na službu ohroženým skupinám můžeme najít v Řím 12,13; Gal 2,10; Jk 2,1-4 apod.

V tomto duchu péči o „chudé“ převzala od první církve následná církev. Pomocí biskupů, prostřednictvím špitálů a klášterů, kde vznikaly sloužící řády a pokračovaly přes konec antiky, středověk až k počátku novověku, byla realizována péče o chudé a potřebné.

K výraznému posunu dochází vlivem politických změn zvláště po Velké francouzské revoluci na konci 18. stol. a industrializací koncem 18. a v průběhu 19. stol. Některé prvky, které byly součástí péče o chudé, většinou komunální politiky se přenášejí v určitých ohledech i do dnešní moderní sociální práce jako je např. pracovní povinnost, registrace chudých a jejich evidence, adresně dávána podpora, výchovné působení aj.¹¹

Sociální práce, tak jak ji známe v dnešní moderní a profesionální podobě, vznikla před více než sto lety. Bylo to většinou v reakci na potřeby vznikající válkami, v důsledku vytvořených krizí v oblasti veřejného zdraví, technologického pokroku, politické a ekonomické otázky, v reakci na nenaplněné potřeby klientů.¹²

Pojem sociální práce se obtížně definuje, poněvadž se neustále rozvíjí a mění. Podle nejnovější mezinárodní definice sociální práce se jedná o profesi, která

---

⁶ desátek – dávání desátého dílu ze všeho co měl člověk. Primárně sloužil Levitům, k obživě, ale i příchozí, sirotci a vdovy měli nárok na obživu z desátků – srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo desátek

⁷ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 28-31

⁸ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo chudý, chudoba

⁹ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 33

¹⁰ Srov. Bible – český studijní překlad, s. 1082

¹¹ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 54

¹² Srov. KERSON, T. S a J. L. MCCOYD. In Response To Need: An Analysis of Social Work over Times, s. 333

podporuje změny, řeší problémy v oblasti mezilidských vztahů a umožňuje lidem zvyšovat kvalitu jejich života. Využívá k tomu teorie lidského chování a prostřednictvím sociálních systémů je uplatňována v situacích, kdy dochází k vzájemnému působení člověka a prostředí. Mezi základní principy sociální práce se řadí lidská práva a spravedlnost. Jedná se o poskytování sociálních služeb jednotlivcům, rodinám, skupinám a komunitám za účelem pomoci klientům vyrovnat se s problémy, které jsou nezměnitelné, odstranit nebo alespoň omezit problémy, které je možné řešit, přispívat k zlepšení situace a sociálních poměrů. Cílem sociální práce je rozvoj dialogu mezi potřebami a přáními klienta v komparaci s normami společnosti.¹³

Slovník sociální práce uvádí, že sociální práce je společenskovední obor a zároveň i oblast, kde se praktikují činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních nesnází, otázek, překážek, trápení, věcí a záležitostí.¹⁴ Příkladem sociálních problémů dnešní doby mohou být finanční záležitosti, jako jsou dluhy či exekuce, dále nezaměstnanost, sociální nerovnost a diskriminace určitých skupin. Dalším ohniskem pozornosti je rodina a vztahy mezi jednotlivými členy a s tím související zanedbávání výchovy dětí. Nedílnou součástí je také kriminalita, delikvence, drogová politika, problematika národnostních menšin a migrace. Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské vzájemnosti a zrovna tak o naplňování jednotlivých vlastností osobité lidské kapacity. Je nejdůležitějším a klíčovým nástrojem při poskytování třech pilířů a to: sociální pomoci, podpory a zabezpečení.¹⁵

1.2. Sociální pracovník

Profese sociálního pracovníka se rozvíjela v souladu s potřebou řešit nepříznivé sociální situace, které se negativně odrážejí nejen na jednotlivci, ale na celé společnosti. V minulosti většinu takových případů řešila rodina či blízká komunita a tak člen společnosti měl vedle ostatních rolí i roli, kterou je možné označit jako činnost interního sociálního pracovníka. Nicméně vývojem společnosti došlo ke značné externalizaci a vznikla tak nová samostatná profese sociální pracovník.¹⁶

Profese sociálního pracovníka je definována zákonem 108/2006 o sociálních službách v §109 ve znění pozdějších předpisů: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních*

¹³ Srov. MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. et al, Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním, s. 9, 13

¹⁴ Srov. MATOUŠEK, O., Slovník sociální práce, heslo sociální práce s. 200-201

¹⁵ NICM. Systém sociálního zabezpečení v ČR [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.icm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>

¹⁶ Srov. HANUŠ, P., Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný, Sociální práce 1/2007, s. 5

*problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*¹⁷

Tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Stanovuje podmínky pro výkon povolání jak pro strážce právní, zdravotní i odborné.¹⁸

Povolání sociálního pracovníka spadá do kategorie regulovaných profesí a musí proto probíhat v souladu s legislativními normami a standardy¹⁹, z nichž jako stěžejní je považována vyhláška č. 505/2006 Sb. o sociálních službách²⁰ a etický kodex sociálních pracovníků²¹, který dává pravidla k správnému vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem. Tento vztah je v pomáhajících profesích klíčový a od ne-pomáhajících interakcí se liší konkrétními znaky, kam se řadí orientace na klienta, nadřazenost zájmů klienta nad zájmy pomáhající osoby, neplatí zde norma reciprocity, vztah má omezenou dobu trvání a nedává prostor pro egalitární partnerství. Tento vztah podléhá určitým mechanismům kontroly, která je zajištěna supervizory, kolegy a nadřízenými.²²

Vedle profesionálních sociálních pracovníků je i velká řada dobrovolníků, kteří pracují velmi často v neziskových organizacích. Když se podíváme na poslední dostupnou tabulku neziskových organizací z roku 2013 tak zjistíme, že počet neziskových organizací roste.²³ V sektoru podle odvětví z roku 2012 tak zjistíme, že právě v sociálních službách pracuje nejvíce lidí.²⁴

Pomáhající profese se pojí s fenoménem prosociálního chování, altruismu a empatie.²⁵ Prosociální chování bývá definováno jako jakýkoli akt chování

---

¹⁷Srov. Zákon 108/2006, O sociálních službách §109 [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast8>

¹⁸ Srov. Zákon 108/2006, O sociálních službách §110-115 [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

¹⁹ Srov. FISCHER, O., MILFAIT, R. a kol., Etika pro sociální práci, s. 72

²⁰ Srov. Vyhláška 505/2006, zákona o soc. službách [online],[cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf

²¹ SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ. Etický kodex sociálních pracovníků [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprcr.pdf

²² Srov. ŠPIRUDOVÁ, L., Doprovázení v ošetrovatelství, s. 25

²³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Satelitní účet neziskových institucí [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnka.indexnu_sat

²⁴ PROUZOVÁ, Z. Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf

²⁵ Srov. ŠPIRUDOVÁ, L., Doprovázení v ošetrovatelství, s. 27

vykonaný ve prospěch jiného člověka nebo skupiny lidí, jehož primárním cílem je přinést druhým užitek.²⁶

Sociální pracovník se musí ve své praxi potýkat s lidmi sociálně vyloučenými, kterým chybí motivace ke změně ve své složité situaci. Proto by odborník, který jim nabízí pomoc, měl být vybaven určitými dovednostmi a předpoklady pro tuto činnost. Základem je empatie a profesionalita, která se upevňuje s dlouholetou praxí a vede klienta k samostatnosti. Sociální pracovník by měl mít také určitou úroveň tvořivosti a kultivace. Dále je nutné, aby byl důvěryhodný, schopný zúčastněného naslouchání a hlubokého vcítění se do prožívání klienta, díky čemuž může klient vnímat vřelost a zaujetí pro jeho případ. K tomu se váží další vlastnosti jako je cílevědomost, samostatnost, abstrakce, předvídatost, iniciativa, sebekritičnost, ale také odolnost k neúspěchu a schopnost nést riziko. Zároveň by měl dokázat efektivně předávat informace a komunikovat v rámci multidisciplinárního týmu.²⁷

1.3. Obsah činnosti sociálního pracovníka

Úkolem a náplní práce profesionálního sociálního pracovníka je podporovat pozitivní síly a schopnosti klienta, zprostředkovávat nové úhly pohledu na situaci a její řešení, vnímat a respektovat jedinečnost klienta, ale také jej „ukázněvat“, podporovat jeho motivaci, angažovat se v profesionálním vztahu, respektovat hranice klienta v souladu se zachováním individuality sociálního pracovníka. Jádrem jejich činnosti je vytvoření profesionálního vztahu a jeho ohraničení.

Základní otázka, kterou je nutné si položit, hledá odpověď na to jak pracovat, aby byl sociální pracovník skutečným profesionálem ve svém oboru, protože výrazně ovlivňuje sociální okolí. Jestliže si uvedenou skutečnost uvědomí a přizpůsobí se jí, jde ve svém profesním životě správnou cestou.²⁸

Kopřiva popisuje průzkum Havrdové, kde účastníky z řad supervizorů požádali o to, aby popsali charakteristiku dobré sociální pracovnice. Výzkumné šetření odhalilo, že dobrá sociální pracovnice „*má zájem o lidi, v kontaktu s nimi jedná se zaujetím, poslouchá a vnímá pozorně a je při tom uvolněná. Nechává prostor klientům pro jejich vlastní aktivitu, stojí vedle klientů a bere je vážně.... Ke klientům se chová vždy velmi pozitivně, dovede je ocenit a potěšit a přitom působí velmi přirozeně. Dokáže se ptát a naslouchat a připojit se ke klientovi, tzn. vytvářet bezpečnou atmosféru, tak že ho nechává vyjadřovat jeho kladné a záporné pocity, nepřesvědčuje ho, že je to jinak.... Získala u mne ocenění odvahou, s jakou jde do věci, tzn. nezbíjí předem, počká, co klient*

---

²⁶ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. et al., Sociální psychologie, s. 285

²⁷ Srov. GULOVÁ, L., Sociální práce pro pedagogické obory, s. 36

²⁸ Srov. VÁVROVÁ, S., Doprovázení v pomáhajících profesích, s. 72

přinese. Klient ji zajímá, ona sama je při jednání s ním v pozadí.... Z těchto výpovědí je patrné, že na prvním místě je jako podstatný v rámci profesionality vnímán zájem, naslouchání a vztah. Teprve následně by mohla být jmenována dobrá orientace v legislativě a závazných předpisech.²⁹

Kopřiva ve své publikaci uvádí ještě jeden zajímavý výsledek dotazníkového šetření, kdy byly osloveny sestry a sociální pracovníce s otázkou: „Jestliže by se Váš blízký z nějakých příčin dostal do domova důchodců, které tři rozhodující rysy a schopnosti by měl mít ošetřující personál?“ Odpovědi byly rozděleny do skupin. Výsledky šetření byly následující: sestry i sociální pracovníce se shodly, že by za prvé chtěly, aby měli náklonost – laskavost, přívětivost, lásku, za druhé – trpělivost – též pokoj, klid, za třetí - vcítění – pochopení, soucit a za čtvrté – odbornost – vědomosti, zkušenosti. První tři hovoří o přístupu a lásce a až to čtvrté o odbornosti a profesionalitě.³⁰

Pro úspěšné řešení klientova problému je důležité získat podstatné informace. K tomu je třeba vést vhodným způsobem rozhovor a hlavně umění aktivně naslouchat. Ačkoliv se může zdát naslouchání jako velmi jednoduché, nebezpečí hrozí v tom, že je nutné ovládat svoji touhu dávat druhému poučení, kázat a říkat, co by měl dělat a jak se má chovat. Naslouchání ve skutečnosti znamená brát toho druhého jaký je, respektovat jeho názor, ale hlavně neodsuzovat. Z toho jednoznačně vyplývá, že naslouchání je velmi náročnou intervencí a není jednoduché ji zvládnout.³¹ Naslouchat je třeba nejen ušima, ale i očima. Pak můžeme vidět v tom, co druhý říká: obavy - pocit bezpečí, pokoj – neklid, úspěch – neúspěch, radostnou náladu – trápení, pozornost – nedostatek pochopení, překvapení – a zklamání, bázeň – jistotu, atd. To nejdůležitější je ovšem naslouchání srdcem. Pokud se povede toto ladění srdcí, tak je to nejvyšší úroveň naslouchání.³²

Výstižně to vyjádřil De Saint-Exupery v knize Malý princ. Liška malému princovi říká: „*Tady je to mé tajemství, úplně prostinké: správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné.*“³³

Vztahy a přístupy je to nejdůležitější, o co se jako lidé v životě máme starat. To platí vždy, zvláště to platí v mezilidských setkáních a ještě více by to mělo platit v pomáhajících profesích jako je povolání nebo služba sociálních pracovníků. Jak bylo popsáno, práce to není jednoduchá, ale náročná. Sociální pracovník mnohdy hledá, jak se správně postavit k jednotlivým klientům, případům a situacím, jaký zaujmout postoj. Inspirací může být nějaká pasáž, postava z Bible, jejíž texty dovedou účinně vést a podněcovat, vhodně motivovat, rozvíjet fantazii a posilovat hodnotové a ideové prvky sociální

---

²⁹ Srov. KOPŘIVA, K., Lidský vztah jako součást profese, s. 14-15

³⁰ Srov. KOPŘIVA, K., Lidský vztah jako součást profese, s. 15

³¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z., Dušek, P., Motl, J., Spiritualita v pomáhajících profesích, s. 101-102

³² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. Povědej – naslouchám, s. 23-31

³³ Srov. DE SAINT-EXUPERY, A., Malý princ, s. 74

práce.³⁴ Takovou vhodnou inspirací je postava „biblického pastýře“, které bychom se chtěli věnovat v následujících částech práce. Pastorační a sociální pracovník by měl vždy držet Dobrého Pastýře před sebou jako vzor ve svém povolání.³⁵ O vhodném přirovnání sociální práce k povolání pastýře vypovídá průzkum Carla Burkeho, amerického vězeňského kaplana, který požádal mladé delikventy z ulic New Yorku, aby přepracovali tradiční biblické obrazy ze svého pohledu a prožitku. Jeden z nich si vybral Žalm 23, pastýřský žalm, a hned první verš zněl: „Pán je jako můj probační úředník...“ Evidentně jediný člověk, od něhož mladík zažil takovou péči, byl právě pracovník probační služby.³⁶

---

³⁴ Srov. DOLEŽEL, J. Biblické inspirace sociální práce – a jak je nacházet?, s. 77

³⁵ Srov. FRANCE, R. T., Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 3

³⁶ Srov. FRANCE, R. T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 9

2. Pastýř v biblických textech obecně

2.1. Biblický pastýř – postava, charakteristika

Osoba pastýře je v Bibli jedním z nejčastějších a nejsilnějších obrazů.³⁷ Od počátku lidstva měla postava pastýře v Předním Orientě pevný základ, poněvadž zde usazená kočovná populace byla závislá na chovu dobytka.³⁸ Palestina a země kolem skýtaly skvělé podmínky k provozování pastýřství. Z náklonnosti k pastýřskému životu se část Izraelského pokolení usadila v Zajordánské oblasti, která byla bohatá na pastviny (Nu 32,1-5). Podle Bible byl prvním pastýřem ovcí Ábel (Gn 4,2) a dále i první praotcové Izraelského národa od Abrahama k Jákobovi a jeho synům. Bohatstvím Izraelského národa byla četná stáda ovcí a koz.³⁹ Podle zprávy z biblické knihy Nu 31,32 lup od Midjanců činil 675 000 ovcí a koz. Největšími pastýři v Bibli jsou jmenováni Job, který měl 7 000 ovcí (Jb 1,3) a Nabal 3 000 ovcí (1S 25,2). To nám dává obraz o tom, do jaké míry byla Palestina pastýřskou zemí.⁴⁰

Představa, že většina biblických pastýřů na Předním Orientě žila kočovným způsobem (výrobci mléka a chovatelé dobytka) života není přesná, zrovna tak není přesná představa, že všichni žili jako Nomádští pastevcí (lovci a sběrači, neustále se stěhující pracovníci farmy). Spíše se jednalo o variantu částečného nomadismu, kdy se neusedlí zemědělci pohybovali při pasení ovcí a koz, ale také pěstovali obilí a jiné plodiny. Tyto skupiny lidí mívaly vesnickou základnu, ale v různých časových obdobích žili daleko v táborech vzdálených od vesnice. Pastevcí, kteří se specializují na chov dobytka, nejsou nutně kočovníci. Jiný případ jsou Beduíni tzv. muži pouště, kteří žijí v místech, kde minimálně prší, cestují na velké vzdálenosti hledat pastvu a s lidmi ve městech nebo vesnicích mají omezený kontakt. Z toho vyplývá, že Izraelci nikdy nebyli Beduíni. Z počátku např. v době Izáka (Gn 26) se zdá, že žili neusedlým způsobem života, ale s postupem času se jejich životní styl stával klidnější a usedlejší. Můžeme zaznamenat, že v dobách krále Davida a Šalamouna, někteří stále ještě žijí ve stanech (2 S 20,1; 1 Kr 12,16) jako např. skupina Rekábejských (Jer 35,6-11), ale jejich kočovný nebo polokočovný životní styl je v kontrastu s usedlejšími způsobem života, jakým žila většina v Izraeli.⁴¹

Za povšimnutí stojí způsob, jakým se pastevectví předávalo v rodině. Pastýřem ovcí se vždy stával nejmladší chlapec a to zejména, pokud sedlák mimo chovu dobytka pěstoval i obilí. Když starší syn odrostl, přesunul svoji pozornost z chovu ovcí na pomáhání s pracemi na poli jako je orba, setí a sklizeň

³⁷ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 1, s. 18

³⁸ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 20

³⁹ Srov. MUSSET, J., Kniha o Bibli, s. 42

⁴⁰ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

⁴¹ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2, s. 159-161

plodin. Zároveň předal úkol pasení ovcí na mladšího chlapce. O tomto principu je možné číst například v knize proroka Samuele při příležitosti pomazání Davida, který jako nejmladší syn tou dobou pásal ovce svého otce (1 Sam 16,11). Předpokládá se, že právě tato jeho osobní zkušenost mu byla inspirací k napsání Žalmu 23.⁴² Pasterectví je úlohou, která vede k samotě a rozjímání a proto bylo vhodnou náplní života nábožensky smýšlejících jednotlivců.⁴³

Postava pastýře, který vodí stádo na pastvu a chrání ho před dravou zvěří, se ukazuje v tom, že jde o jednu z nejpoužívanějších hodnot staroorientálních vládců, kteří též používali označení „pastýř“. Prakticky je to možné spatřovat u egyptských faraónů, jejichž znakem moci byly důtky a žezlo, tedy prvotní nástroje pastýřů. Důtky jako plácačka na otravný hmyz a žezlo jako pastýřská berla⁴⁴, která symbolizovala ochranu, moc a autoritu.⁴⁵ Podobně v řecké mytologii se vyskytuje vazba mezi pastýřem a vládcem, když zmiňuje, jak pase vládcův potomek Paris své stádo na úpatí pohoří Idy. Dle starodávné pověsti se pozemský vládce představuje i v podobě pastýře. V mezopotamském a stejně tak v řeckém umění je možno nalézt obraz pastýře, který má na svých ramenou beránka nebo telátko, což byl obraz řeckého boha Hermese, jakožto Krioforos (tj. Nosič beránka). Možná není náhodou, že největší Izraelský král David byl ustanoven do úřadu krále z pastvin (2 S 7,8). Sám Bůh pověděl Davidovi: „Ty budeš pást Izraele, můj lid, ty budeš vévodou nad Izraelem.“ (2 S 5,2)⁴⁶

Mezi nejdůležitější funkce krále jako pastýře ve starověkém Blízkém východě, bylo zajištění spravedlnosti a výsledný stav klidu a pokoje.⁴⁷ Ideální král byl pastýř lidu, který podporoval spravedlnost ve stádě. Obraz pastýře odráží touhu lidí, aby byli schopni formulovat své obavy a stejně tak i touhu po poskytnutí ochrany Bohem a jejich pozemské vedení. Lidstvo má vnitřní touhu zažít laskavého a soucitného Boha, který se o ně důvěrně stará.⁴⁸ Dobře to vystihl svatý Augustin ve svém slavném citátu: *Fecisti nos ad Te et inquietum est cor nostrum donec requiescat in Te.* - Stvořil jsi nás pro sebe a neklidné je naše srdce, dokud nespočine v Tobě.⁴⁹

V biblických textech je pojem pastýř často užívaný ve smyslu metafory. Pokorný definuje metaforu jako chápání jedné domény v termínech domény jiné. Obecně bývá vysvětlována jako spojení na základě podobnosti, ovšem toto označení není přesně výstižné. Z hlediska statusu a funkce byla popsána kognitivní teorie metafor, která nepovažuje metaforu pouze za jedinečnou

---

⁴² Srov. WIGHT, F. H., *Manners and Customs of Bible Lands*, kap. 18

⁴³ Srov. ARANOFF, G., *Shepherding as a metaphor*, s. 36

⁴⁴ Srov. LUKER, M., *Slovník biblických obrazů a symbolů*, heslo: pastýř

⁴⁵ Srov. WIGHT, F. H., *Manners and Customs of Bible Lands*, kap. 18

⁴⁶ Srov. LUKER, M., *Slovník biblických obrazů a symbolů*, heslo: pastýř

⁴⁷ Srov. GOLDING, T. A., *The imagery of Shepherding in the Bible*, Part 1, s. 23

⁴⁸ Srov. GOLDING, T. A., *The imagery of Shepherding in the Bible*, Part 1, s. 25

⁴⁹ az citáty, Augustinus citáty[online], [cit. 22. 11. 2015]. Dostupné z

<http://azcitaty.cz/citaty/augustinus/#ixzz3sF1upCRn>

vlastnost pro poezii a umělecké žánry, ale za princip samotného myšlení. Z toho vyplývá, že pokud metaforicky popisujeme určitou skutečnost, nečiníme tak ve snaze o zajímavost, nýbrž systematicky přemýšlíme o určité oblasti na základě modelu oblasti jiné.⁵⁰

V Bibli se můžeme setkat se dvěma druhy metafor a to metaforami rétorickými, které mají obohatit text a jejichž funkce je čistě estetická a metaforami, které mají více zřejmý teologický význam, kam je možné zařadit popis Boha, jako otce svého lidu, jako manžela či přirovnání Ježíše k dobrému pastýři.⁵¹

Protože metafora vzniká na základě určité podobnosti jako slovo přeneseného významu, je pro její správné pochopení podstatné znát pravý význam a charakteristiku aplikovaného symbolu. Přes veškerou snahu však nemůže být výpověď metafory prostřednictvím racionální interpretace nikdy plně vyčerpána. Z toho vyplývá, že můžeme sice popsat, co se domníváme, že metafora říká, ale neznamená to, že je to celý její význam. Výstižnější bývá interpretace pomocí jiné metafory či analogické řeči.⁵²

Význam slova „pastýř“ může být rozdílně chápán na základě odlišného kulturního pozadí. Osobní zkušenost s danou skutečností utváří naši představivost, která umožňuje vyvolat si ve vědomí obraz předmětu či jevu aniž by bezprostředně působil na naše smyslové orgány. Děje se tak na podkladě uložených stop v mozkové kůře. Představy jsou u každého jedince individuální, stejně jako vnímání.⁵³ Představa pastýře se proto může u moderního člověka značně odlišovat od představy biblických pisatelů. Jako příklad je možné uvést pastevectví v Austrálii, kde se ovce pasou volně na rozsáhlých plochách a pastýř má s nimi pouze minimální kontakt, když je objíždí na motocyklu popř. pomocí vrtulníku. Jinou zkušenost budou mít pasteveci z dalších částí země jako je třeba Mongolsko či Jižní Amerika.⁵⁴

Novotný uvádí, že výraz „pastýř“ ve Starém zákoně symbolizoval nejvyšší Boží služebníky. Tím bylo vyjádřeno, čím mají být ti, kteří byli pověřeni nějakou službou od Hospodina. Předně ovšem označuje samotného Boha a přibližuje tak lidem jeho povahu a principy jednání. V novozákonních textech je osoba pastýře spíše soteriologickou metaforou.⁵⁵ Soteriologie je učením o vykoupení člověka z hříchu a jeho záchraně před Božím zavržením. Primárně se orientuje na osobu Ježíše s důrazem na jeho smrt a vzkříšení v kontextu záchrany člověka.⁵⁶ V této

---

⁵⁰ Srov. POKORNÝ, J., *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*, s. 225-226

⁵¹ Srov. WALKER, S., *Grounding Biblical Metaphor in Reality: The philosophical basis of realist metaphorical language*, s. 214 - 215

⁵² Srov. POKORNÝ, P., HECKEL, U., *Úvod do Nového zákona*, s. 38

⁵³ Srov. KOPECKÁ, I. *Psychologie 1. díl, Učebnice pro obor sociální činnost*, s. 40

⁵⁴ Srov. GOLDING, T. A., *The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2*, s. 158

⁵⁵ Srov. NOVOTNÝ, A., *Biblický slovník*, heslo Pastýř

⁵⁶ Srov. CIMALA, P., *Svoboda jako soteriologická metafora v listu Galatským*, sborník příspěvků z konference Apoštol Pavel a písmo, s. 32

souvislosti uvádí Novotný, že Ježíš Kristus je vnímán jako jediný pravý pastýř. Pro poapoštolskou církev byla tato skutečnost velmi zásadní, jak o tom svědčí četné kresby v katakombách, lampách, prstenech, stěnách domů apod.⁵⁷

Golding cituje ve svém pojednání Caird, kde píše, že díky neustálému používání metafor, se metafora v průběhu času stává bledší nebo opotřebovaná, až prostě vybledne. Jde o proces, kdy dochází v průběhu času ke ztrátě původního významu.⁵⁸ Obraz pastýře a jeho ovce byl dříve velmi emotivní, i když dnes ztratil hodně ze své emotivní intenzity.⁵⁹

2. 2. Praktiky a vybavení biblických pastýřů

2.2.1. Stáda a pastýřské praktiky

V Palestině bylo pastýřství významně ovlivněno podnebím a klimatickými podmínkami, které určovaly charakter zdejší vegetace. Prvořadá role pastýře o jeho ovce spočívala v nutnosti zajistit jim potravu a vodu, chránit je, dávat dohromady rozptýlené stádo, pečovat o jejich bezpečnost a zdraví a v nejhorším případně hledat zaběhlé nebo ztracené kusy. Potřeby ovcí jsou předně fyzické. Nejsou příliš obdařeny inteligencí a chybí jim schopnost, aby si samy našly potravu a vodu. Neumí se rychle adaptovat na změnu prostředí, vyžadují shovívavého, ale zároveň schopného vůdce, který je povede bezpečně do míst, kde budou moct nalézt všechny prostředky pro upokojení svých potřeb. Vzhledem k tomu, že ovce mají tendenci putovat bezmyšlenkovitě za svými potřebami, většinou potravou, má pastýř neustále obavy, aby všechny přivedl zpět do ovčince. Zvláště pokud se z nějakého důvodu stane, že se rozeběhnou. Ovce nejsou dostatečně vybaveny na sebeobranu a tak jsou náchylné k útokům mnohých šelem. Hlavní negativní emoci pastýře, ale i ovce, je strach. Mezi pozitivní patří pokoj, mír a pohoda.⁶⁰ Ovce se řadí mezi hospodářská zvířata se silně vyvinutým stádovým pudem. Vzhledem k tomu, že patří mezi výrazný sociální druh, jsou velmi citlivé na stres z osamocení.⁶¹ Další typickou vlastností ovcí, které se pasou na ohrazeném prostoru, je schopnost objevit slabá místa v oplocení, jimiž se vydávají v domnění, že naleznou lepší pastvu, mimo ohradu, čímž se ovšem vystavují velkému nebezpečí napadení predátory.⁶²

---

⁵⁷ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník, heslo Pastýř, s. 596-597

⁵⁸ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 1, s. 18

⁵⁹ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 1, s. 22

⁶⁰ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 1, s. 22

⁶¹ LINHARTOVÁ, E. Seriál: hospodářská zvířata v lidské péči- ovce [online], [cit. 21. 11. 2015]. Dostupné z

http://www.ekologickelisty.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=301

⁶² Srov. FRANCE, Richard T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 4

Pastýři museli využívat svých dlouholetých zkušeností, aby správně mohli vést svá stáda do míst, kde byl dostatek trávy. Na jaře, kdy pastva byla dostatečně vlhká, stáda nemusela moc pít. Naopak v létě musela stáda pít každé dva až tři dny. To znamenalo, že během suchých měsíců se musela stáda zdržovat v dosahu vodního zdroje. Velmi významným objevem na blízkém východě byl proto vynález cisteren, bez kterých by se nedalo vůbec hlouběji proniknout do některých suchých oblastí. Golding uvádí, že podle Levyho byly pro pastýře nejdůležitější tři věci a to: noční tábor, vodní zdroj a pastviny. Čím více chtěl být pastýř úspěšnější, tím více, musel pochopit, vycítit potřeby a znát charakteristické vlastnosti svých zvířat.⁶³

Majetní majitelé stád a ovčinců bydleli ve městech a vesnicích a o jejich stáda na různých pastvinách se starali najatí pastýři (Za 11,12; J 10,12) anebo členové rodiny. Pastýř ručil vlastníkově stád za ztrátu ovcí (Gn 31,39), ale Mojžíšův zákon pamatoval na toho, kdo za ztrátu nemohl a nezavinil ji svojí nedbalostí (Ex 22,10-13).⁶⁴

Největšími událostmi v pastýřské práci byly dva děje. Za prvé bahnění - tzn. rození jehňat a stříhání. Oboje bylo pro pastýře velmi důležité. Ovce šly z rukou vlastníka k pastýři a při stříhání na konci roku šly zase zpět, takže při stříhání byly spočítány. Podle toho, jak se stádo rozrostlo, byli pastýři odměňováni. To byla pro pastýře silná motivace, aby se o stádo dobře staral, zabezpečoval mu dobré podmínky, aby se co nejvíce rozrostlo.⁶⁵

Přestože hlavní úlohou pastýře bylo chránit, řídit a pečovat o zdraví stáda, musel v případě úrazu či nemoci oddělit zvířata určená k porážce, v jiném případě k prodeji na tržišti či oddělit od sebe zvířata opačného pohlaví. Zde se tato metafora stává méně atraktivní, nicméně v Bibli je zastoupena například v situaci, kdy Ježíš bude dělit lidi při posledním soudu „jako pastýř odděluje ovce od kozlů“ (Mt 25,32), první pro život, druhé pro zatracení.⁶⁶

2.2.2. Pastýřské vybavení

Mezi základní vybavení pastýře patřil kvalitní oděv, mošna, prak a hůl. Oděv pastýře se skládal z jednoduché plátěné tuniky, která byla okolo beder přepásána koženým pásem. Mnohem důležitější byl svrchní oděv, tzv. aba, který byl vyrobený z ovčí kůže nebo velbloudí srsti. Do tohoto pláště se mohli schovat při nepříznivém počasí (Jr 43,12), protože chránil před deštěm, byl velmi teplý a v noci sloužil pastýři jako přikrývka.⁶⁷

---

⁶³ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2, s. 164

⁶⁴ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

⁶⁵ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2, s. 166-167

⁶⁶ Srov. FRANCE, R. T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 6

⁶⁷ Srov. WIGHT, F. H., Manners and Customs of Bible Lands, kap. 18

Kromě oděvu mívali také mošnu (podle překladu Slovo na cestu), kam si ukládali jídlo jako chléb, sušené ovoce, sýr a prak.⁶⁸ Právě do této mošny umístil David pět oblázků, když šel do boje s obrem Goliášem (1 Sam 17, 40).⁶⁹

Dalším praktickým nástrojem pastýře byl prak, který se výrazně lišil od představ, které máme my v našich podmínkách, kdy se tím myslí dřevo ve tvaru Y s gumou a uprostřed s místem pro skobičku nebo kamínek. Tehdejší prak byla jednoduchá zbraň, kterou nosili pastýři, skládala se z kousku kůže s upevněnými provazy na obou koncích. Do kůže se vložil nějaký, nejlépe zaoblený, kámen, roztočil se nad hlavou a jeden konec se pustil, takže kámen prudce vyletěl.⁷⁰ Tento způsob byl vynalezen na odhánění dravé zvěře. Bylo to velmi praktické. Výhodou byla jeho skladnost, takže nezabral moc místa, byl lehký, jednoduchý a levný. Nicméně jeho používání vyžadovalo značný cvik, na což měl pastýř při trávení dlouhé chvíle s ovceci čas.⁷¹ Wight zmiňuje ještě jednu užitečnou funkci praku a to jako nástroje k řízení a popohánění stáda. Pokud některá ovce zaostávala či stádo měnilo směr, použil pastýř prak a vrhl jím kamen blízko ovce, která se vylekala a dala do pohybu.⁷²

Nejtypičtějším vybavením pastýře byla berla. Myslela se tím rovná hůl na jednom konci zahnutá, aby s ní mohl pastýř řídit stádo, případně vyzvedávat zapadlé ovce z roklin, křoví (Ž 23,4, Mich 7,14).⁷³ Kromě toho umožňovala pastýři natáhnout ruku a urychlit pomalejší ovce, které zaostávaly za stádem.⁷⁴ Musela být pořádná, poněvadž sloužila i k obraně před nepřáteli. V křesťanské ikonografii je Ježíš Kristus jako Dobrý Pastýř znázorněn tím, že má pastýřskou hůl, z které vznikla biskupská berla jako atribut pastýřské instituce.⁷⁵

Byť nemá pes v Bibli moc dobrou pověst^{76 77}, byl pomocníkem pastýřů v každých dobách (Jb 30,1).⁷⁸

---

⁶⁸ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

⁶⁹ Srov. WIGHT, F. H., Manners and Customs of Bible Lands, kap. 18

⁷⁰ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Prak

⁷¹ Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2, s. 170

⁷² Srov. WIGHT, F. H., Manners and Customs of Bible Lands, kap. 18

⁷³ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

⁷⁴ Srov. ROHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 489

⁷⁵ Srov. LUKER, M., Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: Pastýř

⁷⁶ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pes

⁷⁷ Srov. LUKER, M., Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: Pes

⁷⁸ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

3. Pastýř v textech Bible

V této práci bychom se chtěli zaměřit na dva texty, které nejlépe charakterizují postavu pastýře.

Ve Starém zákoně je to Žalm 23. Tento Žalm, je jedinečný v tom, že hovoří o vztahu mezi jedincem a Hospodinem na podkladu obrazu Pastýře a ovce v souvislosti s lidskými potřebami, které jsou plně uspokojovány v Hospodinu.

Tyto naplněné potřeby vzbuzují viditelnou odezvu na žití každého jedince. Přesně pro toto je Žalm 23 naprosto výjimečný. Jednotlivec zde se nachází v přímém vztahu k Hospodinu. Tohle je příčinou, že veškerá sféra pastorační práce, ale i sociální práce je budována ve velmi osobní rovině.⁷⁹

Z Nového zákona bychom se chtěli zaměřit na text Podobenství o pastýři, který jde hledat ztracenou ovci, kde se nejlépe v textech nového zákona vystihuje povaha laskavého pastýře. Pokorný uvádí, že v Lukášovských písemnostech vystupuje do popředí sociální problematika do té míry, že byl prohlašován jako „sociální“ evangelista. Z tradic, které měl v dosahu, vybíral sociální témata. U Lukáše nejsou hříšníci oproti Matoušovi a Markovi, charakterizovaní tím, že by zklamali před Zákonem, ale spíše tak, že selhali ekonomicky.⁸⁰ Naproti tomu v evangelium podle Jana chce autor podat zprávu tak, aby byla vystihnuta víra v život historického Ježíše a evangelium víry v něho se budilo a prohlubovalo, což se zřetelně odráží např. J 10, 1-39 ve vyprávění o dobrém pastýři a jeho ovcích⁸¹, což není hlavní těžiště této práce.

3.1. Žalm 23 - Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek

¹*Žalm Davidův.*

Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek.

²*Dopřává mi odpočívát na travnatých nivách, vodí mě na klidná místa u vod,*

³*naživu mě udržuje, stezkou spravedlnosti mě vede pro své jméno.*

⁴*I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty. Tvoje berla a tvá hůl mě potěšují.*

⁵*Prostíráš mi stůl před zraky protivníků, hlavu mi olejem potíráš, kalich mi po okraj plníš.*

⁶*Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití. Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelších časů.*

---

⁷⁹ Srov. FIRLA, T., Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku, s. 45

⁸⁰ Srov. POKORNÝ, P., Vznešený Teofile, s. 132

⁸¹ Srov. TICHÝ, L., Úvod do nového zákona, s. 106-108

3.1.1. Literární a jiný kontext

Žalm 23 patří k celosvětovému nejznámějšímu žalmu. K tomu možná pomohl i hudební cyklus Biblické písně od skladatele Antonína Dvořáka, kde je tento Žalm zhudebněn.⁸² Je to text, který člověku dává naději a jistotu. Dokonce i lidé, kteří běžně nenavštěvují kostel či modlitebnu, znají tento žalm z pohřbů, kde bývá často citován, protože má velikou moc mluvit k lidskému srdci v dobách velké lásky a ztráty, tváří v tvář smrti a tragédii. Tento žalm má schopnost promluvit k nám i v časech obyčejných, kdy formuje náš každodenní život.⁸³ Jedná se o pastorační žalm, který má potěšit v případě nouze, protože mluví o péči a ochraně člověka Bohem, což dává podnět věřícímu k radosti, oslavě a díkůvzdání. Je zde vhodným způsobem použitý metaforický jazyk v kontextu reality života.⁸⁴

Žalmy jsou všeobecně rozdělené do pěti knih, možná po vzoru dělení zákona na pět částí - pět knih Mojžíšových. Tento Žalm patří z hlediska rozdělení do první části, kam se tradičně řadí Žalm 1 – 41.⁸⁵ Mimo jiné patří do skupiny davidovských, tj. královských Žalmů.⁸⁶

Hanes uvádí, že ze starozákonních textů je kniha Žalmů mezi křesťany oproti jiným částem písmo nejčastěji čtenou pasáží. Důvodem může být právě její emocionální náboj a poetický jazyk.⁸⁷

Mezi teology se vede diskuse v souvislosti s určením žánru tohoto žalmu. Někteří odborníci se domnívají, že se jedná o žalm díky. Jiní se domnívají, že výstižnější by bylo označení žalm důvěry. Může se však jednat i o žalm vyznání víry Izraelského národa, který zároveň obsahuje i důvěru v Hospodinu ochranu.⁸⁸

Z hlediska literární teorie vykazuje celý text chiasmickou strukturu A-B-C-B-A s vrcholnou střední částí C (v. 4), kde je obsaženo jeho hlavní poselství, že Hospodin provází člověka v každé náročné situaci a dává mu pocit jistoty a bezpečí.⁸⁹

3.1.2. Rozbor biblického textu

Dříve než přistoupíme k samotnému rozboru textu, je třeba uvést, že tento Žalm budeme interpretovat z křesťanského pohledu. Hned na začátku žalmista

---

⁸²Biblické písně [online], [cit. 10. 2. 2016]. Dostupné z <http://www.antonin-dvorak.cz/biblicke-pisne>

⁸³Srov. McCANN, C., J. Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 43

⁸⁴Srov. YESHWANTH, B. V., Psalm 23: An exegetical essay from leadership perspective, s. 3

⁸⁵Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 14-15

⁸⁶Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 31

⁸⁷Srov. HANES, P., Úvod do starého zákona, s. 138

⁸⁸Srov. YESHWANTH, B. V., Psalm 23: An exegetical essay from leadership perspective, s. 4

⁸⁹Srov. MARLOW, W. C., No fear!: Psalm 23 as a careful, conceptual chiasm, s. 76

uvádí, že Hospodin je jeho pastýř. Toto vyznání je možné vztáhnout i na osobu Ježíše Krista, který je považován za jediného pravého pastýře na základě vybraných novozákonních textů (srov. J 10, 11.30).⁹⁰

První verš říká: „*Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek.*“

Na začátku tohoto žalmu je uvedený tetragramaton “ יהוה ” stejně jako na jeho konci (v. 6). To poukazuje na to, že hlavním tématem textu je Hospodin, který jako dobrý pastýř pečuje o své ovce. Aplikovaná metafora pastýře dává důraz na blízký vztah a prozřetelnou péči.⁹¹ Bůh Izraele se zde nazývá jménem, které je znakem jeho trvalé přítomnosti a pohotovosti k pomoci a záchraně. Hospodin je jistota, která ví o nezbytnosti svého služebníka. Že k Hospodinu se služebník může kdykoliv obracet, je vyjádřeno žalmistovo důvěrným vyznáním: „Hospodin je můj pastýř.“⁹²

To, že je zde použito slovo „*můj*“, tedy výraz v první osobě jednotného čísla, poukazuje na blízký, intimní vztah mezi pastýřem a ovci. Tento vztah je klíčovým motivem pro pastýřovu činnost. Není to jenom pozornost a péče o svěšené tvory, která je účelem, podnikáním na získávání peněz, nebo jen přijetí s omezenou zárukou, jen do té doby než se objeví nějaký vetřelec. Hospodin je „*můj*“, mám k němu osobní, intimní vztah.⁹³

Hospodin je stála přítomnost a pohotovost k pomoci a záchraně, lékař. Hospodin dává jistotu, že ví o potřebách svého služebníka a on se smí k němu obracet. Dobrý pastýř živí a chrání toho, který jest jeho věrnou a milou ovečkou.

Hospodin je můj pastýř, ne nějaká ideologie, instituce, ne žádné modlářství jako je zisk, sex, moc, násilí atd., poněvadž to není nic jiného než dávání úcty Ištaře nebo Venuši (sex), Marsu (moc a násilí), či Hermesovi (obchodu). Veškeré ideologie, instituce a modly toho nejprve hodně slíbí, ale nakonec z toho nezůstane nic. Křesťanství je na počátku těžké a „zisk“ je především naděje. Ježíš Kristus po člověku chce, aby v lásce k Bohu a bližním zapomněl sám na sebe. Kdo to nechce podstoupit, to je jeho věc, ale Bible slibuje, že ten kdo to přijme, nakonec nepřijde zkrátka.⁹⁴

Pastýř se o svoje stádo stará, hlídá a ochraňuje. V přeneseném smyslu druhé vede a moudře o ně pečuje.⁹⁵ Chodí před svým stádem a tak je skutečně sám vodí. Pastýř se odlišuje od honáka. Honák zvířata před sebou pobízí a postrkuje, naproti tomu pastýř je ten, který jde vpředu před stádem. Hospodin je ten, který člověka předchází, prochází tudy, kudy pak jde stádo, kde jde pak jednotlivec.

⁹⁰ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Pastýř

⁹¹ Srov. YESHWANTH, B. V., Psalm 23: An exegetical essay from leadership perspective, s. 11

⁹² Srov. BÍČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 106

⁹³ Evangelická liturgická iniciativa [online], [cit. 25. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.coena.cz/Members/grombi/kazani/ekumenicky-lekcio-nar-rok-b-2-rocnik/dobry-pastyr/>

⁹⁴ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 48

⁹⁵ Srov. BÍČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 106

Ježíš je ten, kdo nám obrazně řečeno prošlapal a prošlapává cestu, jako člověk zakusil na sobě všechno, co zakoušíme my dnes. Dokázal se radovat a veselit s lidmi (J 2,1-12), plakat s plačícími (J 11,35), procházet po světě chmurnými místy chudoby, neporozumění, zamítnutí, odloučení, ztracení těch, které měl rád a miloval, až ztráty toho nejcennějšího co měl a to svého života.⁹⁶

Žalmista říká: „*Hospodin je můj pastýř...*“ Hospodin tak činní nikoliv pro zásluhu člověka, ale pro svou dobrotu a pro své milosrdenství. Prorok Izajáš říká lidu: „*Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromáždí, v náruči je nosí, březí ovečky šetrně vede* (Iz 40,11).“

Nebudu mít nedostatku – Zde by se jako výstižnější zdál překlad, nic nepostrádám, nic mi neschází, protože v originále je zde použito sloveso nedokonavého vidu (imperfektivum) stejně jako je tomu u dalších devíti sloves tohoto žalmu.⁹⁷ Gramatika současné češtiny definuje nedokonavý vid jako slovesný děj neustále probíhající, neohrazený, který zahrnuje všechny časy - minulý, přítomný i budoucí.⁹⁸ Biblická hebrejšтина však nezná tradiční rozdělení časů, ale existují zde jiné kategorie. Každé sloveso má dvě formy časování a to prefixní (imperfektivum), která se obvykle překládá v budoucím čase, a sufixní (perfektum), jež se často překládá v minulém čase. Velká část imperfektivních sloves v Bibli vyjadřuje nějaký neukončený, stále pokračující děj.⁹⁹ V tomto kontextu může verš vyjadřovat jistotu neustálé a nekončící Hospodinovy péče. Tento termín vytváří dojem hojnosti a plnosti v tomto okamžiku i v budoucnu. Tento dostatek je ovšem vnímán jako důsledek poslušnosti a zachování věrnosti Hospodinu.¹⁰⁰

Calvin k tomu uvádí, že bychom měli mít stále na paměti, že naše štěstí spočívá v tom, že nad námi vládne Hospodin, že žijeme v jeho stínu a jeho prozřetelnost koná vše pro naše blaho tak, aby byly uspokojeny naše potřeby.¹⁰¹ Není tím ovšem myšleno vše, co by si lidé přáli nebo potřebovali v kontextu svých sobeckých požadavků, ale pouze to, co je nezbytné pro zdraví ovcí, jak je uvedeno v následujícím verši – odpočinek, potrava a voda.¹⁰²

Přesto ve věcech dočasných mohou mít nedostatek, podobně jako tomu bylo u Krista. Nebudu mít však nedostatek ve víře, naději a lásce. Ty jsou důsledkem

---

⁹⁶ Evangelická liturgická iniciativa [online], [cit. 25. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.coena.cz/Members/grombi/kazani/ekumenicky-lekcio-nar-rok-b-2-rocnik/dobry-pastyr/>

⁹⁷ Srov. UTLEY, B., Psalms: The hymnal of Israel, Book 1, s. 196

⁹⁸ Srov. LINGEA, Gramatika současné češtiny, kap. 8.7

⁹⁹ Hebrew grammar [online], [cit. 10. 2. 2016]. Dostupné z http://www.biblestudymanuals.net/hebrew_grammar.htm

¹⁰⁰ Srov. FIRLA, T., Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku, s. 51

¹⁰¹ Srov. Calvin, J., Commentary on psalms- volume 1, s. 265

¹⁰² Srov. UTLEY, B., Psalms: The hymnal of Israel, Book 1, s. 196- 197

Boží blízkosti. V mých nedostatcích se mohu radovat z toho, že se tím blížím k Ježíši, takže potom jasněji poznávám doprovod samého Boha.¹⁰³

Druhý verš říká: „ *Dopřává mi odpočívání na travnatých nivách, vodí mne na klidná místa u vod.* “

Král David věděl ze svého pastýřského mládí co je pro ovce dobré a píše v textu jednotlivě, co dobrý pastýř činní. Pase je na travnatých pastvinách, kde je dobrá a hojná pastva, která ovcím neublíží. V tomto verši je zobrazen pastýř jako ten, který vede vyčerpané, hladové a žíznivé ovce na osvěžující oázy. Zelená tráva a dostatek vody jsou přesně tím, co prázdné žaludky a vyprahlé rty ovcí potřebují.¹⁰⁴ Navzdory tomu by tento verš neměl být chápán jako zaslíbení nadbytku a bujnosti. Bůh jako pastýř zde poskytuje to, co všechny ovce dohromady potřebují k životu.¹⁰⁵ Přesto myšlenka zelených pastvin evokuje pocit luxusu, protože takový druh vegetace je v dané oblasti spíše vzácností.¹⁰⁶

Jiný výklad spatřuje ve svěžích loukách a klidných vodách bezstarostné dny mládí, kdy Bůh člověku poskytuje bezpečí a znovu nabití sil. Skutečnost, že Bůh je jeho útočiště a pomoc v každé nepříjemné krizi mu umožňuje hledět do budoucnosti s nadějí.¹⁰⁷

Vede k vodě, jak jsme se zmiňovali již výše, která je dobrá nezkažená a pitná. Voda je vzácným občerstvením, zvláště v žízni a horku. Bez vody by nebylo života.¹⁰⁸ Voda, která občerstvuje, protéká suchou a pustou půdou, přináší úrodu do pouště a dává život těm, kdo umírají žízní. Voda je znamením Božské milosti, jíž může dát jen Ježíš, poněvadž pouze On je ta voda živá, která čistí, občerstvuje a dává sílu duši.¹⁰⁹

Slova o odpočívání připomínají slavnostní klid Božího dne odpočinku (Dt5,14). Zmínka o klidné pastvě představuje mimo jiné obraz pokojného polehávání na pastvě, ale i zaslíbení šťastné doby v blízkosti Mesiáše (Iz11,6).¹¹⁰ Při popisu záchrany vyvolených se v knize Zjevení píše: „ *Již nebudou hladověti ani žíznit, ani slunce nebo jiný žár jim neublíží, neboť Beránek, který je před trůnem, je bude pást a povede je k pramenům vod života. A Bůh jim setře každou slzu z očí.* “ (Zj 7,16.17).

Třetí verš říká: „ *na živu mne udržuje, vede mne stezkou spravedlnosti pro své jméno.* “

Žalmista přiznává, že Bůh ho provází po cestě, která je správná a spravedlivá. Spravedlnost znamená přirozeně se podílet na jeho vyznávání (Ž 15) a hlavně na

¹⁰³ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 48

¹⁰⁴ Srov. ROSHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 489

¹⁰⁵ Srov. McCANN, C. J., Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 44

¹⁰⁶ Srov. ASUMANG, A., The presence of the shepherd: a rhetographic exegesis of Psalm 23, s. 9

¹⁰⁷ Srov. ROSHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 492

¹⁰⁸ Srov. LUKER, M., Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: voda

¹⁰⁹ Srov. WHITEOVÁ, G. E., Drama věků – patriarchové a proroci, s. 306

¹¹⁰ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 106

zachovávání nařízení Božího zákona, jenž žalmista velebí v Žalmu 19. Pouze takto setrvává jedinec v obecnství s Bohem a je jím označen za spravedlivého.¹¹¹

Pastýř vždy věděl, kudy vede ovce a proč. Ovce dávají oproti kozám přednost údolí a pozvolné krajině. Vyžadují oproti jiným zvířatům více péče, proto z toho vzniklo spojení „ovce bez pastýře“ (př. Nu 27,17; Mk 6,34), poněvadž samy by dlouho nepřežily. Ovce jsou závislé bytosti, dost nerozumné se sklony k bloudění a neschopností najít si svoji cestu k ovčinci a to i přesto, že je na dohled.¹¹²

Člověk nemůže nic obnovit, to může pouze Hospodin. On dává život, obnovuje síly, nepokouší se zastřít staré, ale tvoří nové. Mistr Stvořitel znovu vezme prvotní záměr a vše udělá nové. On dává novou sílu, odvahu, obnovuje naději a obnoví i nového ducha.¹¹³

Tyto verše aplikuje Luther přímo na Ježíše. On je ten Dobrý pastýř zaslíbený u Ezechiela v 34 kapitole, ten, kdo krmí své následovníky žádným jiným jídlem než je on sám. Tento duchovní pokrm a nápoj způsobuje, že Jeho stádu nic nechybí. Bible kralická má ve verši třetím uvedeno „duši mou občerstvuje“. Podle Luthera tato věta označovala proces přeměny, kdy duše, která byla zotročena hříchem podle zákona, je nyní veselá a osvobozená zdarma mocí evangelia. Tato duchovní aplikace ostře kontrastuje s obnovením fyzických sil ovcí, jak je popsán výše.¹¹⁴

Naživu mě udržuje, stezkou spravedlnosti mě vede pro své jméno – sloveso „vede mě“ znamená, že klidná siesta je u konce a ovce se znovu vydávají do pohybu pod vedením svého pastýře. Ten je vodí po cestách, které jsou pro jejich dobro. On ví, čeho se vyvarovat a k čemu směřovat a věrně koná svoji práci jako průvodce a vůdce svého stáda. Ovce také ví, že cesty v pozdních odpoledních hodinách mohou vést přes temné soutěsky a kaňony, kde je veliké nebezpečí napadení dravými šelmami. Nicméně navzdory blížícímu se soumraku ovce nemají strach, protože je uklidňuje přítomnost pastýře.¹¹⁵

Je jistě důležité si povšimnout, že Bůh poskytuje vše nezbytné pro udržení života „pro jméno své“. V židovském pojetí zobrazovalo jméno zároveň i charakter jeho nositele. Je možné se proto domnívat, že Božím zásadním charakterem je jeho chtění, pomoc a podpora pro zachování života.¹¹⁶

Čtvrtý verš říká: „*I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se báti ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty. Tvoje berla a tvá hůl mě potěšují.*“

---

¹¹¹ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 106

¹¹² Srov. GOLDING, T. A., The imagery of Shepherding in the Bible, Part 2, s. 165

¹¹³ Srov. LUCADO, M., Potlesk nebes, s. 194

¹¹⁴ Srov. ROSHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 490

¹¹⁵ Srov. ROSHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 489

¹¹⁶ Srov. McCANN, C. J., Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 45

Pastýř chrání a střeží svou ovečku na pastvinách, pečuje o ni i v temných roklích. Je-li u ní pastýř, i v tak hrozném místě je v bezpečí před dravou zvěří.

Cesty Boží vždy nejdou jen po rozkvetlých loukách. Můžou jít i skrze temné údolí. Zachovaná výslovnost však zanechává pravděpodobně upomínku na záhubu. Příslušné hebrejské slovo (*māvet*, ve spojení s tvarem *mót*), je spojeno s označením Baalova protivníka, kenaanského boha letního žaru a smrti Móta, to znamená, že se v textu asi prvotně hovořilo o roklí Mótově, jinak řečeno o království, kde vládne smrt. V důsledku však se nedá říci, zda jde o Baala, o Móta, nebo jiné bohy, kteří se podílí nad kontrolou celého roku, ale o smrt, toho protivníka, jenž neustále ohrožuje každého jedince. Avšak proti silnému Bohu ani smrt nemá šanci (srov. Ř 8,31.38).¹¹⁷

V tomto verši dochází ke gramatickému posunu. Zatímco ve verších 1-3 se o Hospodinu hovoří ve třetí osobě, ve verši čtvrtém, který je zároveň centrem poetické linie, mluví žalmista k Hospodinu přímo s použitím zájmena „Ty“. Může to poukazovat na ještě těsnější vztah mezi člověkem a Bohem posílený zkušeností podpory a pomoci i v takto náročné životní situaci.¹¹⁸

V dnešním kontextu přináší tento žalm poselství pokoje, ale i síly. Tento verš ukazuje na realitu života na zemi a vyvažuje tak jeho poněkud idealistický až sentimentální ráz.¹¹⁹

Důležité je také si povšimnout, že v žalmu se nemluví o tom, že se lze vyhnout bolesti, utrpení či jiné nepřízni osudu, ale slibuje, že v tuto chvíli nebudeme sami, ale bude nás provázet Boží mocná přítomnost.¹²⁰ Právě tato jeho přítomnost je tím, co transformuje emoce věřícího člověka ze samoty a strachu do odvahy, pokoje a naděje.¹²¹

Tento verš je velmi osobní. Všechny ideologie a všichni bohové provází jedince jen po tu dobu, než vejde do rokle zdání, kde je smrt. Jenže na štěstí je tady ještě někdo, který touto roklí, kde je smrt, půjde osobně s námi. To je ten, jenž touto roklí již sám přešel a tj. Ježíš Kristus. Poselství Bible tady nyní oznamuje něco úžasného: Hospodin skrze Krista kráčí s námi naší smrtí. Děs smrti se stává prázdnější a zbytečný, jak se to ukazuje předně v naší představě, že ve chvíli našeho konce nejsme sami. Pokud máme jasno v tom, že na konci naší životní cesty nebudeme sami, potom máme možnost našemu Společníku života předat všechny trable, jenž s tímto posledním konáním mají co

---

¹¹⁷ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 107

¹¹⁸ Srov. McCANN, C. J., Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 46

¹¹⁹ Sov. JUPP, J., Personal experience of the Lord who cares: an exegetical study of psalm 23, s. 7

¹²⁰ Srov. McCANN, C. J., Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 46

¹²¹ Srov. ASUMANG, A., The presence of the shepherd: a rhetographic exegesis of Psalm 23, s. 15

dočinění.¹²² Ž 46,3: „*Proto se bát nebudeme, byť se převrátila země a základy hor zakolísaly v srdci moře.*“

Podobně to vidí i Luther, který jasně spojuje cestu temným údolím v tomto verši s umíráním. Když se sekulární člověk ocitne tváří v tvář smrti, cítí se být v rokli, protože neví, kam jde. Ale křesťané se nemají bát, protože chodí ve víře a nemyslí na nic jiného než na Ježíše jako toho, kdo překonal smrt. Člověk, který doufá v Hospodina, nemusí být smutný, protože je pod ochranou a vedením Pastýře, který s ním projde i branou smrti.¹²³

Asumang poukazuje na to, že autor žalmu zde mohl také nepřímou poukázat na úlohu archy úmluvy a oblakového či ohnivého sloupu v minulosti židovského národa, kdy oba symboly byly jasným potvrzením Hospodinovy ochrany, vedení a přízně. Je možné, že tento verš má připomenout židům jejich osobní zkušenost s Hospodinem a tím posílit jejich důvěru a naději v náročných dobách.¹²⁴

Žalmista říká: „*Tvá berla i tvá hůl mě potěšují.*“ Jak již bylo výše řečeno, pastýřská hole se používala proti šelmám jako zbraň a berla sloužila k pobízení stáda, počítání ovcí, pomoci, pokud ovce zapadly do rokle nebo jámy apod. Pro pisatele Žalmu je hůl a berla potěchou, tzn. zaručením šťastné doby do budoucna (srov. Iz 40,1).¹²⁵

Pátý verš říká: „*Prostíráš mi stůl před zraky protivníků, hlavu mi olejem potíráš, kalich mi po okraj plníš.*“

Zde dochází k rozdělení, namísto Boha-pastýře přichází Bůh-hostitel a z dotyčného žalmisty se stává drahocenný host, jemuž je projevena značná úcta.¹²⁶ Je velmi zajímavé, že předchozí verš mluvil o údolí smrti a co nás za tím údolím čeká. Je psáno, že tam je připravena hostina. To je překvapující. Žalmista píše: „*Prostíráš mi stůl.*“ Jako by říkal: „*pojd'te dál, vše je hotové.*“¹²⁷

Přestože se metafora pastýře posunula k osobě laskavého hostitele, jsou tyto metafory v důsledku rovnoběžné. Stejně jako pastýř zajišťuje hostitel pro své hosty potravu („*prostíráš mi stůl*“), tekutiny („*kalich mi po okraj plníš*“) a odpočinek, ochranu („*hlavu mi mažeš olejem*“).¹²⁸

Z následujícího verše vyplývá, že hostina probíhá u stolu v Hospodinově domě, u Hospodinova stolu, to znamená, že se tam utvářel vztah. Jeho nepřátelé (srov. Ž 22, 13-22) můžou poníženě sledovat, protože ten, kterému ubližovali, usedá na význačné místo k připravené hostině.¹²⁹ Tento obraz může ukazovat realitu Božího soudu, jehož cílem bylo, aby byly obnoveny a dány do pořádku

¹²² Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 49

¹²³ Srov. ROHRSAUER, V. A., Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 491

¹²⁴ Srov. ASUMANG, A., The presence of the shepherd: a rhetographic exegesis of Psalm 23, s. 15 - 16

¹²⁵ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 107

¹²⁶ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 107

¹²⁷ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 50

¹²⁸ Srov. McCANN, C. J., Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent, s. 46

¹²⁹ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 107

narušené vztahy a byl obnoven řád. Tyto myšlenky obnovy řádu převládají ve významu výrazu soudit. Pořádek je narušen, když ti nejslabší, chudí jsou utlačováni a jsou potlačována jejich práva. Souzení chudých může proto znamenat jejich podporu a poskytování vysvobození.¹³⁰ V té chvíli vysvobozený člověk byl pozván na hostinu, kdežto jeho nepřátelé, kteří nebyli uznáni za spravedlivé, to jen sledují a nemají co dodat. Je to veliké potupení.¹³¹

Jeho hlavu mu potírají vonným olejem. To, že mu potírají hlavu, je něco mimořádného. Jelikož člověk je k zemi postaven kolmo, hlava je nejbližší k Bohu a byl jí vždy přisuzován velký duchovní význam. Hlava byla považována za nejdůležitější orgán, jež představuje celého člověka. Dalo by se říci, že hlava obsahovala jeho podstatu a byla sídlem celého života.¹³²

Při úkonu potírání olejem obdržely všechny důležité bohoslužebné osoby v minulosti, ke kterým patřili kněží, proroci anebo i panovníci, plnou moc svého postavení (Ex 30, 23-25). Jako příklad z Bible je možné uvést Saula (1 S 10, 1) a Davida (1 S 16, 1. 13). Výkon, který udělal poslaný služebník od Hospodina, lze pochopit jako požehnání od samotného Boha, z toho důvodu nad tím žalmista v pátém verši tolik jáásá. Potírání olejem znamenalo požehnání, Boží přízeň, přiznání se Hospodina a ustanovení před lidem. Komu je naopak odejmuto od Boha jeho požehnání a milosrdenství, tak ten nebude mít olej k pomazání, byť by mu patřilo celé území, kde bude mít olivy (Dt 28, 40). V příběhu o milosrdném Samaritánovi je olej věnovaný k ošetřování ran a na zmenšení utrpení přepadaného symbolem milosti (L 10, 34). Kdokoli vykonává uzdravující a obětující pomazání olejem, je vskutku Vykupitel, který jako Pomazaný je samotný bezchybný a dokonalý.¹³³

V kontextu metafory pastýře poukazuje tento verš na konec dne, kdy po celodenním putování s různými prožitými zkušenostmi je stádo přiváděno do bezpečí ovčince. Tato chvíle je charakteristická tím, že pastýř stojí ve dveřích, každé ovce se dotkne holí, aby je mohl spočítat, a také každou prohlédne, zda nemá na sobě škrábance, rány či jiné známky nemoci a vyčerpání. Pastýř je zároveň lékařem ovcí. Vždy nosí za opaskem volský roh naplněný olejem, kterým potírá poraněná místa, aby se zhojila. Při tomto úkonu mluví obvykle něžně a vyjadřuje svůj soucit. Orientální pastýř má vždy mnohem větší starost o blaho stáda, než o naplnění svých vlastních potřeb.¹³⁴

„*Kalich mi po okraj plníš*“ – moje číše přetéká hojností darů a milostí, které dává Hospodin svým chráněncům, těm, kteří mu svěřili svoje vedení. Kalich může značit i projev Božího vedení. Bůh se ukazuje jako výborný hostitel. Kalich může být obrazem Božího požehnání, jímž plní pohár po okraj. Toto

---

¹³⁰ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Soud, soudce, souditi

¹³¹ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 50

¹³² Srov. LUKER, M, Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: hlava

¹³³ Srov. LUKER, M, Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: olej

¹³⁴ Srov. BUNCH, T., The Shepherds Psalm, s. 28

vyjádření bývá dáváno do souvislosti se zaslíbením, že Boží lidé budou královským kněžstvem. Víno zobrazuje potěšení, jenž je pro všechny lidi připraveno. Tato radost je pravděpodobně cosi důležitého, úplného a velkorysého, než si vůbec dokážeme představit. Mnoho lidí se raduje ze svých budoucích představ, ale zde se můžeme radovat z toho, že tam bude něco cosi odlišného a lepšího, co je nad naše představy.¹³⁵

V Bibli jsou zmiňovány dva různé typy pohárů a to pohár požehnání a kalich hořkosti, hněvu, o němž mluví Ježíš v getsemanské zahradě (J 18,11) i na dalších místech. U Izajáše 51,22 můžeme číst, že Hospodin odejme od svého lidu tento kalich utrpení a dá jej vypít jejich protivníkům. Zde je jasná paralela s tím, co říká žalm, že Hospodin bude prostírat stůl před zraky jejich nepřátel.¹³⁶

Šestý verš říká: „*Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití. Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelších časů.*“

To, že Hospodin žalmistovy nalévá víno, v tom vidí Boží dobrotu a milosrdenství.¹³⁷ Dobrota, která je věrná, není nic zničujícího, ale dobrotivého. Jako by se vše dosud nesplnilo, jako by zůstalo něco před naším zrakem skryto, dluhem a nyní se to v Boží laskavé věrnosti zjeví plně uskutečněno. Pokud ty, co spoléhají na Boha, provází dobrota a věrnost, stanou se jejími pomyslnými strážci.¹³⁸

Žalm končí verši: „*Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelších časů.*“, tzn., že žalmista má u Hospodina domovské právo. Byla mu vrácena jeho původní práva a sláva, jeho povýšení protivníci jsou srazeni do prachu. Hospodin stále pečuje o dotyčného člověka, nikoliv jen momentálně jeden den. I ve dnech nepříznivých se můžeme těšit milosti Hospodina, pokud u něj vytrváme. Podání textu žalmu se ovšem dá porozumět i z jiného pohledu. Navrácení znamená vysvobození a s tím i ukončení putování, jenž je nám tady na zemi stanoveno. Pastýř se o ovci staral v průběhu celé její pouti. Provázel ji při projití dolinou blízkosti smrti a nyní ji bohatě prostřel královský stůl. Při něm však již lidská pouť došla do cíle, tady je ten konečný příbytek. Jestliže víme o tom, že Hospodin je dokonalým příbytkem, potom se cíl, jenž je před námi, uskutečňuje příjemným, mimořádným a nezaplatitelným koncem životního cíle. Jsem doma, v příbytku a navždy.¹³⁹

Celý tento Žalm vyjadřuje jedinečné pořádky pro těžké, ale i běžné životní situace, ve kterých se rozhodujeme. Žalm ukazuje na jistotu a dobrotu, kterou můžeme nalézt v Hospodinu jako našem pastýři v tomhle životě, ale i životě co teprve přijde.¹⁴⁰

---

¹³⁵ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 50

¹³⁶ Srov. BUNCH, T., The Shepherds Psalm, s. 29

¹³⁷ Srov. BIČ, M., Starý Zákon překlad s výkladem 9 – Žalmy, s. 107

¹³⁸ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 50-51

¹³⁹ Srov. HELLER, J., Na čem mi záleží, s. 51

¹⁴⁰ Srov. FIRLA, T., Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku, s. 68

3. 2. Podobenství o pastýři, který jde hledat ztracenou ovci

¹Do jeho blízkosti přicházeli sami celníci a hříšníci, aby ho slyšeli.
²Farizeové a zákoníci mezi sebou reptali: „On přijímá hříšníky a jí s nimi!“
³Pověděl jim toto podobenství: ⁴„Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne? ⁵Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena, ⁶a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: „Radujte se se mnou, protože jsem našel ovci, která se mi ztratila.“ ⁷Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.

L 15,1-7

3. 2. 1. Literární a jiný kontext

Merell uvádí, že evangelium Lukáše bylo pojmenováno „*evangeliem milosrdenstvím*“, poněvadž Lukáš s oblibou velmi rád popisoval ty příhody z Ježíšova života a obrysy jeho konání, kde se projevil jeho soucit, skutky milosrdenství a lásky k těm, kteří byli na nejnižším společenském stupni, a bylo s nimi nejvíce opovrhováno. Právě ti potřebovali přednostně podat pomocnou ruku.¹⁴¹

Podobenství¹⁴² ¹⁴³ o ztracené ovci se nalézají u evangelisty Lukáše v 15 kapitole, ale paralelně ho lze nalézt i u evangelisty Matouše v 18,12-14. Oba dva evangelisté podávají vyprávění velmi podobně a v základních rysech se shodují, přesto tam lze vyzorovat jisté rozdíly.¹⁴⁴ Mimo to můžeme toto podobenství číst v apokryfním evangeliu Tomáše¹⁴⁵, kde je však kratší než u Matouše a Lukáše, ale hlavní body zůstávají stejné.¹⁴⁶ Je zasazené do prostředního oddílu, na které lze Lukášovo evangelium rozdělit a to do oddílu II. Na cestě do Jeruzaléma (L9,51 – 19,27).¹⁴⁷

V historii se interpretací tohoto podobenství zabývalo několik významných osobností. Známý je například alegorický výklad podle Tertulliana, který v něm spatřuje důkaz Boží ochoty odpouštět a ztracené ovce dává do souvislosti

¹⁴¹ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře v podobenství u Jezera a s učedníky, s. 189

¹⁴² Je české slovo, které se v literárním významu používá pro překlad řeckého slova *parabole*, jenž doslova znamená „přirovnání, příměr“ (srov. LÉON-DUFOUR, X., Slovník biblické teologie, pojem podobenství, s. 328)

¹⁴³ Právě podobenství se nalézají jen v synoptických evangeliích a jen od Ježíše, který je dovedl na vrchol, proto je nelze napodobit, ve své konstruktivnosti a nádheře existují nenapodobitelná. (srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova, s. 26)

¹⁴⁴ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 84

¹⁴⁵ Srov. POKORNÝ, P., Tomášovo evangelium překlad s výkladem, s. 138

¹⁴⁶ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 86

¹⁴⁷ Srov. TICHÝ, L., Úvod do nového zákona, s. 95-96

s farizeji s úmyslem je zahanbit, protože si mysleli, že cesta pokání je nezbytná pouze pro pohany. Tomáš Akvinský a Kalvín se pro změnu zaměřili více na osobu pastýře jako metafory Boha, jeho milosti a radosti nad pokáním jednoho hříšníka.¹⁴⁸

V předcházejícím textu Ježíš vyprávěl podobenství o odmítnutí (L 14,1-35) a následujícím oddílem na to dává odezvu. V tomto bodě Lukášova evangelia vypráví tři příběhy, jež náleží mezi nejkrásnější v celé evangelijní tradici.¹⁴⁹ V Lukášově evangeliu je 15. kapitola spojena jako jedno podobenství o třech dějstvích a tyto tři podobenství jsou středem celého evangelia Lukáše.¹⁵⁰ Autor spojil tři jedinečná podobenství o ztracené ovci, o ztraceném penízu (drachmě) a o ztraceném ztraceném synu, na jejichž základě ukázal Boží milosrdnou lásku.¹⁵¹ První dvě podobenství o ztracené ovci a o ztraceném penízu jsou párová, ukazují na „*radost ze znovuobjevení ztraceného*.“¹⁵² První podobenství, byť v celém textu není nikde zmiňováno slovo „*pastýř*“ je vzaté z pastýřského života a bývá nazýváno jako „*judské podobenství*.“ Judsko bylo a je zemí pastýřů. Na volné pastviny, porostlé nehojným porostem, vyháněli místní obyvatelé vesnic na pomezí pustiny stáda ovcí.¹⁵³ V kapitole, která následuje (L 16 kap.) se téma evangelijní zprávy věnuje tomu, jak mají učedníci správně užívat hodnot tohoto světa a to v podobenství o nepoctivém správci (L 16,1-9), majetku (L 16,10-15), končí podobenstvím o boháčovi a Lazarovi (L 16,19- 31).¹⁵⁴

3.3.2. Rozbor biblického textu

První dva verše říkají: ¹ *“Do jeho blízkosti přicházeli samí celníci a hříšníci, aby ho slyšeli. ²Farizeové a zákoníci mezi sebou reptali: „On přijímá hříšníky a jí s nimi!“*

Přesto, že v předešlé kapitole Ježíš vysvětluje zástupům zásadní požadavky na učednictví (L 14,25-35), se k němu hrnou celníci a hříšníci.¹⁵⁵ Na začátku je zde vytýkáno, že farizejové a zákoníci vyčítají Ježíšovi, že se setkává s celníky a hříšníky, prostě s lidmi pro slušnou společnost ztracenými.¹⁵⁶ Je zde zmíněno,

---

¹⁴⁸ Srov. Van ECK, E. In the kingdom everybody has enough – A social-scientific and realistic reading of the parable of the lost sheep, (Lk 15,4–6), s. 1-2

¹⁴⁹ Srov. JOHNSON, L.T., Evangelium podle Lukáše, s. 257

¹⁵⁰ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 550

¹⁵¹ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 189

¹⁵² Srov. MULLER, P-G., Evangelium sv. Lukáše, s. 128

¹⁵³ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře v podobenství u Jezera a s učedníky, s. 190

¹⁵⁴ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 558

¹⁵⁵ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 552

¹⁵⁶ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 117

že to byli „samí“ nebo jak uvádí Kralická Bible „všickni“, což lze přeložit jako všichni, čímž je zdůrazněno, ta úplnost: nikdo z vyloučených není vyloučen.¹⁵⁷

Fausti píše, že se nelze se divit, že se farizejové a zákoníci pohoršovali nad tím, jak jedná s celníky. Celníci, česky publikáni, byli lidé, kteří vybírali nepřímé daně, poplatky a cla v římských provinciích pro státní pokladnu. Ti si mezi sebou svůj úřad pronajímali, takže docházelo k několikanásobnému vydírání. Za zboží vyvážené a dovážené byly poplatky určovány libovolně.¹⁵⁸ Jiný důvod byl náboženský a to ten, že byli přirovnáváni k pohanům. Byli nesmírně nenáviděni, poněvadž od Božího lidu vybírali cizáckou daň.¹⁵⁹

Mezi hříšníky byli v prostředí judaismu počítáni všichni ti, kteří žili nemravným životem, jako byli podvodníci a přestupníci desatera Božích přikázání anebo také ti, kdo zastávali nečestná zaměstnání např.: pastýři, koželuzi, potulní obchodníci aj. Z tohoto důvodu jim byla odpírána čestná občanská práva, k nimž mimo jiné patřilo právo svědčit u soudu. Farizeové a zákoníci Ježíši vyčítali, že zachází příliš daleko v solidaritě s těmito lidmi.¹⁶⁰ Celkem se dá říci, že hříšník byl opakem spravedlivého. Tady ovšem záleží kdo nebo co je obsahem pojmu spravedlivý.¹⁶¹

Celníci a hříšníci přicházeli, aby ho slyšeli. Všichni hříšníci, kteří mají správný sluch ke slyšení slova o milosti a odpuštění.¹⁶² Ti kdo přicházeli, potřebovali pomoc a ochranu. Jako se lékař sklání k nemocným i Ježíš (dobrý pastýř – J 10,11), měl slova lásky a soucitu k těm, kteří klesali a kterými se v tehdejší době zvláště pohrdalo a ukazoval jim cestu ke správnému životu.¹⁶³

Kdo to byli farizejové a zákoníci? Farizejové, což je možné přeložit jako „oddělení“, byla jedna z několika významných náboženských židovských stran, která zvláště v Ježíšově době měla převážně vliv na náboženské myšlení židovského lidu. U židů se těšili neobyčejné úctě pro svoje vlastenectví a náboženskou přísnost. Co zákoníci usoudili teoreticky, prováděli řadoví farizejové v praxi. Farizejové navzájem Ježíšovi vytýkali, že se bez obtíží přenáší přes všechny předpisy formalistického náboženství.¹⁶⁴ Zákoníkem v NZ je označení odborníka v Písmu, jehož středem je Mojžíšův zákon. Zákoníci vykládali zákon ve shromážděních, rozpravách a jednáních. Mívali také důležitou soudcovskou funkci. Velká většina zákoníků patřila k straně farizejské, pro kterou byl charakteristický mimořádný respekt k zákonu. Farizejští zákoníci uchovávali a i dotvářeli a přetvářeli tradici, která pro ně byla

---

¹⁵⁷ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 552

¹⁵⁸ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Celný

¹⁵⁹ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 552

¹⁶⁰ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 169

¹⁶¹ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Hříšník

¹⁶² Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 552

¹⁶³ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s.

190

¹⁶⁴ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Farizej

neoddělitelnou součástí zákona. Farizejská smýšlení a zákonické činnosti byly v praxi tak spojeny, že se ve spisech NZ ustálil termín „farizejové a zákoníci.“¹⁶⁵

Proč byli farizejové pohoršeni tím, že se Ježíš setkával s těmito lidmi? Náboženští představitelé se vždycky snažili respektovat starozákonní předpisy, se týkalo obřadní čistoty. Fakticky tím, že se vyhýbali některým lidem a praktikovali obřadné umývání, daleko překračovali nároky Zákona. Ježíš se od nich odlišoval tak, že „rituální čistotu“ nepřeceňoval. Dával v sázku znečištění, když se dotýkal malomocných a neumyl si ruce přesně dle farizejských předpisů. Zcela pohrdal sankcemi za styk s určenými vrstvami hříšníků. Přišel všem nabídnout záchranu, aby ukázal, že je Bůh miluje. Ježíš si z těchto nařčení nic nedělal. Stále docházel k těm, jež ho potřebovali, bez zřetele na jejich hříšnost anebo na to, že by mohli pokazit jeho jméno.¹⁶⁶ V očích farizejů a zákoníků se Ježíšovo stýkání s hříšníky jevílo jako podezřelé. Usilovali sice také o navrácení hříšníků do společenství zbožných, ale jako podmínku kladli důkazy pokání. Než hříšníka přijali, bylo třeba, aby se změnil. Cesta Ježíše je odlišná. Zná člověka a ví, že se člověk se může změnit jen tehdy, když zakusí lásku. Člověk žije z lásky, co dostává. Z tohoto důvodu stojí u Ježíše na prvním místě slitování, milost, pomoc a ne kladení podmínek. Pokání je otvírání se pro Boží lásku.¹⁶⁷

Kolektivní jídlo má pro jeho účastníky zavazující důsledky. Proto se farizejové diví, jak Ježíš může jíst s celníky a hříšníky.¹⁶⁸ Spravedliví a domýšliví odpůrci to důrazně předhazovali Ježíšovi, že přijímá hříšníky a ještě dokonce s nimi jí. Podle obřadních předpisů a mravních námitek té doby, se měli zbožní lidé zdržovat od takového důvěrného styku, poněvadž sedět s někým za jedním stolem znamenalo jej uznávat za sobě rovného a za hodného skutečného přátelství. Jak by se mohli ponížít takoví lidé, kteří si zakládali na svojí zbožnosti a na výsadním postavení před Bohem?¹⁶⁹ To, že s nimi jedl, podle farizejů znamenalo souhlas s jejich nemorálností. Jejich kritika nebyla oprávněná. Přehlížela Kristovo nekompromisní učení proti nemorálnosti, jenž bylo de facto mnohem přísnější, než učení farizejů (př. Mt 5,27-32). Výtky ignorovaly také důvod, proč celníci a hříšníci vyhledávali jeho společenství a jeho pohnutky proč s nimi jedl. Vyhledávali ho nejen, aby naslouchali jeho slovům, ale současně jasně věděli, jaké jsou jeho morální normy.¹⁷⁰ Svůj kontakt s lidmi odvrhnutými a opovrhovanými vysvětluje a ospravedlňuje Ježíš podobenstvím o pastýři, jenž neúnavně hledá ovci, která se ztratila.¹⁷¹

---

¹⁶⁵ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Zákoník

¹⁶⁶ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Průvodce životem – Lukáš, s. 56-57

¹⁶⁷ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 84

¹⁶⁸ Srov. LUKER, M., Slovník biblických obrazů a symbolů, heslo: jídlo

¹⁶⁹ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 117

¹⁷⁰ Srov. GOODING, D., Lukášovo evangelium, s. 221

¹⁷¹ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 118

Ježíšova odpověď má platnost pro všechny situace, v kterých jde o vztah k člověku, o kterém si někdo myslí, že je méněcenný. Ježíšova odpověď je tvořivá v tom, že slabé lidi zvedá a ukazuje jim cestu. On se s nimi neposkvvrňuje, ale on je očišťuje.¹⁷²

Třetí a čtvrtý verš říká: *³Pověděl jim toto podobenství: ⁴„Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne?“*

Ježíš tentokrát těm, kteří přišli za ním, nepřipomínal slova z Písma, ale připomenul jim jejich vlastní zkušenost.¹⁷³ Odpověděl podobenstvím na tuto kritiku, čímž zároveň zdůvodňuje a vysvětluje svoje hledající a zachraňující působení. Mohl to vysvětlit nějakou abstraktní přednáškou, ale on dává přednost příběhu. Tento příběh je srozumitelný každému, velmi vzdělanému až po nejprostšího člověka. V tom je veliký kus Ježíšova mistrovství. Mluví jednoduše, a přesto se nenudí ani ti nejnáročnější posluchači, poněvadž jim dává látku na hluboké přemýšlení, ale zároveň mluví tak, že to okamžitě pochopí i ti nejprostší lidé. Přestože je příběh jednoduchý, hovoří o životně důležitých věcech, mluví o ztracených lidských existencích, které je potřeba najít a zachránit a které byly nalezené a zachráněné. Jsou věci, které dokáže naplno pochopit jen ten, kdo je zažil a přežil je.¹⁷⁴

Rozsáhlé náhorní planiny zajišťovali dostatek pastvy pro stáda ovcí. Pastýři byli mnohokrát nuceni hledat ztracené ovce ve stržích, na zalesněných pahorcích a přivádět je zpět ke stádu. Uprostřed posluchačů byli pastýři i vlastníci stád, kteří jeho příkladu dobře rozuměli.¹⁷⁵

Podobenství Ježíš začíná jednoduchou, ale mimořádně dlouhou otázkou. Zamýšlí tak posluchače přivést ke správné myšlence, že jediný zachraňující postoj k hříšníkovi je Boží láska. Situace je poměrně dobře známá. Vystává zde jasný pochopitelný důkaz pro každého majitele stáda, kterému se ztratí ovce, že jí jde hledat. Na položenou otázku se očekává kladná a souhlasná odpověď pokud je třeba odpovědět.¹⁷⁶

Na scénu přichází stádo 100 ovcí, což nebylo stádo příliš velké ani malé. Z Bible známe i mnohem větší stáda (viz práce). Příběh jak ho vypráví Ježíš je celkem možný a přitom je zcela jasný Ježíšův záměr - poukázat na neuvěřitelnou skutečnost jak velmi Bohu záleží na každém člověku. Z toho důvodu zvolil poměr 1 k 99, proto zmínka o radosti nad pokáním hříšníka.¹⁷⁷ Pastýř v podobenství jde hledat jedinou ovci, ten nejmenší počet. Pastýř ji musí nalézt,

---

¹⁷² Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 81

¹⁷³ Srov. WHIETOVÁ, E. G., Kristova podobenství, s. 106

¹⁷⁴ Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. Bratislava [online], [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z http://www.ecavba.sk/kazne_old_detail.php?id=1659&r=2

¹⁷⁵ Srov. WHIETOVÁ, E. G., Kristova podobenství, s. 106

¹⁷⁶ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 82

¹⁷⁷ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 83

protože cestu zpátky by sama nenašla (viz práce). Po té co shledá pastýř, že mu jedna ovce schází, nepodívá se bez starosti na stádo, jenž je bezpečí a neřekne si: „Mám 99 ovcí, hledat tu jednu by mne stálo mnoho námahy. Až sama přijde zpět, otevřu jí dveře a pustím ji dovnitř.“¹⁷⁸ Merell k tomu uvádí, že bylo asi k večeru, když pastýř shromáždřoval ovce k přenocování na místě ohrazeném kameny, zjistil, že mu jedna chybí. Nebyla to zvláštní věc v tomto kraji. Pravděpodobně spadla do nějaké díry nebo strže. Možná se zachytila někde v trní, anebo někde zabloudila.¹⁷⁹ Kdo nemá jiného majetku, než svoje stádo, počítá každou jednotlivou ovci, i kdyby jich měl více než sto. Přece víme, od Ježíše (J 10,3.14), že dobrý pastýř zná své ovce i podle jména a ví o nich.¹⁸⁰ Pokud dobrý pastýř zjistí, že se ztratila jedna ovečka, zmocní se ho starosti a sklíčenosti. Opět spočítá ovce ve stádu, a pokud nabude jistoty, že mu jedna ovce chybí, nemůže v klidu spát.¹⁸¹ Každý zodpovědný pastýř v tu chvíli opustí stádo.¹⁸² To neznamená, že mu na ostatních nezáleží. Jsou pro něho nesmírně drahocenné.¹⁸³ Nechá 99 ovcí pohromadě v bezpečí, ohradě hlídané jiným pastýřem, nebo psem, prostě je zabezpečí¹⁸⁴ a jde hledat ztracenou ovci. Čím temnější a bouřlivější noc, čím je cesta nebezpečnější, tím více se pastýř obává a usilovněji pátrá po ztracené ovci. Namáhá se do krajnosti, aby ji našel.¹⁸⁵ Nyní v okamžiku nebezpečí a možnosti ztráty, se soustřeďuje jeho mysl i srdce především na tu jednu ohroženou. Jaký by to byl pastýř, který by takhle nejednal, to by snad udělal jen nějaký najatý, lhotejný pasák a nepastýř (J 10,12).¹⁸⁶

Mrázek uvádí poznámku, že otázky může vyvolávat, jak je zajištěno po dobu hledání těch 99 nezatoulaných ovcí. Jednal by skutečný pastýř tak, že by je zanechal na místě, aby se všechny rozutekly, zatím co on bude pátrat po jediné? Někteří vykladači, se domnívají, že je to nerealistické. Je třeba si uvědomit, že na počátku se Ježíš odvolává na to, co by dělal soudný pastýř. V příběhu je středem pozornosti záchranná akce zatoulané ovce. Pokud bychom se zaobírali tím, kdo jsou jiní pastýři, kdo je ten pes, co asi představuje ohradu nebo bezpečné místo, pak by nás výklad podobenství svedl na falešnou stopu.¹⁸⁷

Pastýř při hledání ovce potkává další pastýře, kteří se také vracejí se svými stády z pastvy do bezpečí. Vypytává se jich, zda nezahledli jeho ovci, poněvadž

---

¹⁷⁸ Srov. WHIETOVÁ, E. G., Kristova podobenství, s. 107

¹⁷⁹ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 190

¹⁸⁰ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 118

¹⁸¹ Srov. WHIETOVÁ, E. G., Kristova podobenství, s. 107

¹⁸² Srov. MULLER, P-G., Evangelium sv. Lukáše, s. 128

¹⁸³ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 118

¹⁸⁴ Srov. MRÁZEK, J., O kozlech, ovcích a lidech, s. 65

¹⁸⁵ Srov. WHIETOVÁ, E. G., Kristova podobenství, s. 107

¹⁸⁶ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 118

¹⁸⁷ Srov. MRÁZEK, J., O kozlech, ovcích a lidech, s. 64-65

zvířata jednotlivých stád bývají označena značkami. Ostatní pastýři s ním cítí, mají pochopení pro tu situaci. Zpráva o zatoulané ovečce se rozšiřuje.¹⁸⁸

Pátý a šestý verš říká: *5Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena, 6a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: „Radujte se se mnou, protože jsem našel ovci, která se mi ztratila.“*

Pastýř hledal tak dlouho, dokud ji nenalezl. Když ji nalézá, má radost.¹⁸⁹ Fausti uvádí, že pastýř většinou nalezené ovci zlomil nohu, aby si vštípila, že se nemá toulat. Tenhle pastýř ale nohu neláme¹⁹⁰, naopak pastýř ztracenou ovci nejen nachází, ale dává si ji na ramena a odnáší ji domů do bezpečí. Tento obraz připomíná starou pastorální helenistickou tradici a také obraz biblického pastýře pečujícího o svoje stádo (srov. Ž 23,1-6). Taktéž toto vyličení dramaticky popisuje prorok Ezechiel (Ez 34,1-24), kdy Hospodin oznamuje trestání „pastýřů Izraele“, poněvadž se přestali starat o svěšený lid a prohlašuje, že jim vyhledá nového pastýře, který se o svěšené stádo bude starat.¹⁹¹

Dobrý pastýř ovci netluče, ale vyčerpanou, možná i zraněnou vkládá na ramena.¹⁹² Takovéto jednání lze předpokládat jen u toho, kdo má k ovci osobní vztah a komu na ní mimořádně záleží. Připomíná nám to možná rabínskou zprávu o Mojžíšovi, kterého Bůh vyzkoušel při pasení ovcí. Gárbíš píše, co zjistil Strack-Billerbeck a připomíná Ex. R 2 68b: I Mojžíše vyzkoušel Bůh při pasení ovcí. Naši učitelé říkali: „Když je Mojžíš náš učitel – pokoj jemu! – pásl ovce u Jitra na poušti a odběhl od něho malý kozlík. Utíkal za ním, až přišli k propasti. Když kozlík došel k propasti, narazil na pramen vody. Zůstal stát, aby se napil. Když ho Mojžíš dohonil, řekl mu: „Nevěděl jsem, že jsi utekl, protože máš žízeň.“ Nyní si se napil. Potom si ho vzal na ramena a šel pryč. Tehdy řekl Bůh: Máš lásku k tomu, abys vedl stádo z masa a krve, tak nyní můžeš vést moje stádo, Izrael.“¹⁹³

Pastýřova radost z nalezené ovečky je tak veliká, že se o ni musí podělit. S kým jiným by ji měl sdílet, než s těmi, kdo mu porozumí, komu si stěžoval, kdo pocíťovali pastýřovu bolest a kteří s ním zase budou prožívat jeho radost.¹⁹⁴ Slovo radost, radovat se je zde v L 15,6, ale i v L 15,9 a většinou v NZ vyjádřeno řeckým slovem *chara*, což zn. co těší a strhuje k veselosti v úplnou bezstarostnost a zářící sdílnost. Zde ve verši L 15,6 jde mimo jiné o slovo

¹⁸⁸ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 190-191

¹⁸⁹ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 118

¹⁹⁰ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 554

¹⁹¹ Srov. JOHNSON, LT., Evangelium podle Lukáše, s. 258

¹⁹² Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 191

¹⁹³ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 83-84

¹⁹⁴ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 191

synchairein což značí spolu radovati se.¹⁹⁵ Ti kdo „jí společně“, přijímá „společné pozvání“, „spolu se raduje“.¹⁹⁶ Svoláním sousedů a přátel z radosti nad nalezenou ovci toto podobenství končí. Ježíš následně přechází k přímé aplikaci na Boží postoj k člověku, který byl ztracený a je nalezený.¹⁹⁷

Sedmý poslední verš podobenství říká: *7Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.*

Výklad tohoto podobenství dal sám Ježíš-Spasitel. Význam toho podobenství je takový, že radost v nebi nad obráceným hříšníkem je tak veliká, poněvadž jde o člověka, jenž byl ztracen a je nalezen. Pokud Bůh a andělé mají takovou radost v nebesích z obratu jednoho hříšníka, jak vůbec mohou farizejové a zákoníci stěžovat si a vyčítat Ježíšovi, jestliže jde za hříšníky a pokořuje se k nim, aby je dovedl k Hospodinu? Vždyť samo nebe odsuzuje tvrdost farizejů a obhajuje Spasitelovu milosrdnost, nad kterou se oni sami dovolili pokrytecky pohoršit.¹⁹⁸ Ježíš nereagoval na kritiku farizejů, avšak napomínal je za to, že zanedbávají hříšníky a přehlížejí jednotlivce. Neudělal to otevřeně aby je proti sobě nezatvrdil, ale chtěl jim tímto podobenstvím ukázat, že dílo, které od nich Bůh chtěl, nevykonávali. Pokud by byli tito Izraelští vůdci skutečnými pravými pastýři, vykonávali by dílo pastýře spolu s Kristem, projevovali by lásku a soucit. Tím, že nepřijali tuto úlohu, ukázali, že jejich zbožnost je falešná.¹⁹⁹

V tomto podobenství Boží radost zaznívá celkem třikrát nad tím, kdo je zachráněn.²⁰⁰ Opakuje-li se nějaký výrok v Bibli třikrát, označovalo to důraz a naléhavost.²⁰¹

Ježíš v podobenství soustředil pozornost jen na zbloudilou ovci a na zachraňujícího majitele stáda. Na jedné straně je postoj člověka- hříšníka a na druhé straně postoj milostivého Boha. Přesto že zde Ježíš výslovně nehovoří o sobě, je jasné, že Boží postoj se zjevuje právě na něm a na jeho díle spásy. To je Boží hledání a záchrana jednotlivého hříšníka a celého lidstva.²⁰² Jeho vlastní Boží láska projevená péčí, činem a životem, je této jedinečné Boží starosti věrnou ilustrací.²⁰³

---

¹⁹⁵ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Radost, radovati se

¹⁹⁶ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 555

¹⁹⁷ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 84

¹⁹⁸ Srov. MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, s. 191

¹⁹⁹ Srov. WHIETOVÁ, EG., Kristova podobenství, s. 109-110

²⁰⁰ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 555

²⁰¹ Srov. NOVOTNÝ, A., Biblický slovník – heslo Třetí, tři

²⁰² Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 84

²⁰³ Srov. ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad, s. 120

4. Možná inspirace obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky

Charakteristika a náplň práce biblického pastýře může být vhodným modelem křesťanské služby pro svoji fyzickou náročnost a vysokou míru zodpovědnosti za velké množství svěřených, ohrožených, nepředvídatelných a často nesnesitelných tvorů, kteří obvykle projevují jen nepatrnou vděčnost za pastýřovu péči.²⁰⁴ Od slova pastýř pochází latinský výraz „pastor“ a od tohoto názvu dříve pastorální dnes praktická teologie.²⁰⁵ Pod tímto názvem byla dříve představována katolickou církví služba duchovních a kněží,²⁰⁶ v současnosti je tím myšlena široce pojatá pastorec člověka, která se snaží reagovat na lidské potřeby podobně jako sociální práce. Tím pádem se blíží významem spíše tomu, jak je vnímána v Anglosaském pojetí a jiných protestantských církvích, tedy spíše jako pastorační péče.²⁰⁷

Prvořadým úkolem biblického pastýře bylo zajistit ovčím jídlo, vodu, chránit je před dravou zvěří, pečovat o stádo a jeho bezpečnost.²⁰⁸ Podobně i sociální práce primárně pracuje s lidskými potřebami a hodnotami. Právě konflikt potřeb a hodnot mezi pomáhajícím a příjemcem bývá častým původcem neúspěchu sociální intervence. Z tohoto hlediska je člověk vnímán jako bytost s biosychosociálně-spirituálními potřebami, které zasahují různé úrovně jedince.²⁰⁹

V kontextu holistického přístupu k člověku je praktická teologie vnímána jako disciplína, jejímž cílem je poskytnout pomoc a podporu lidem v různých životních situacích. Ohniskem pozornosti je vždy podpora zachování či dosažení co nejvyšší kvality života člověka ve všech jeho dimenzích prostřednictvím vhodné motivace evangelia. V této souvislosti pastorační práce významně ovlivňuje sociální práci tím, že poskytuje základní motivaci pro sociální práci, stává se jejím prostředkem a v rámci multidisciplinárního týmu poskytuje službu člověku v jeho celistvosti.²¹⁰

Na podkladě biblické metafory popsal Foucault jednu z forem moci jako „pastýřskou moc“ (pastoral power). Tato technika moci má svůj původ v židovské a křesťanské tradici a je vnímána jako činnost, při níž pastýř (autorita) provází jedince životními etapami. „*Je to forma moci, která nepečuje pouze o celou komunitu, nýbrž i o každého jednotlivce zvlášť po celý jeho*

---

²⁰⁴ Srov. FRANCE, R. T., Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 4

²⁰⁵ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 20

²⁰⁶ Srov. Holandští biskupové, Zvěstování víry, s. 298-308

²⁰⁷ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 21-24

²⁰⁸ Srov. FRANCE, R. T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 6

²⁰⁹ Srov. BAŠTECKÁ, B. a kol., Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy, s. 78- 79

²¹⁰ Srov. MARTÍNEK, M. a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, s. 24 - 25

*život...tuto formu moci nelze vykonávat, neví-li pastýř, co se děje v hlavách lidí, nemá-li sílu odhalovat jejich nejintimnější tajemství. Je to forma moci, která implikuje znalost svědomí a schopnost jej řídit.*²¹¹ Podle Foucaulta je pastýřská moc aplikována veřejnými institucemi, tedy i prostřednictvím sociálních pracovníků.²¹²

Cílem pastýřské snažení bylo, aby všichni měli co největší užitek a to jak ovce, tak pastýř, tak i majitel stáda. Klíčovým předpokladem k tomuto naplnění byl vztah a to zvláště mezi pastýřem a ovci. Atributem interakce sociálního pracovníka je navázat s klientem profesionální pozitivní- terapeutický vztah, který je nezbytný pro vnitřní motivaci klienta k aktivní spolupráci, bez níž by nebylo možné úspěšně problém vyřešit.²¹³

Mnozí sociální pracovníci se možná za svoji profesi stydí a domnívají se, že se jedná o profesi na nízkém společenském hodnocení, která je nedostatečně finančně oceněna a veřejností a medií častokrát neprávem zkreslována. Práce je to mnohdy silně náročná a to jak po stránce psychické, emocionální, tak fyzické, podobně jako povolání pastýře, které navzdory tomu patřilo dříve k jedné z nejváženějších a nejvyšších profesí. Právě proto ho používali králové jako symbol hodnosti pro svůj úřad.

Gulová k tomu uvádí: „*Je důležité vidět smysl v práci, kterou sociální pracovník vykonává. Tuto profesi nelze vnímat jako méněcennou, nepatří mezi prestižní povolání, kde se hodně vydělává, ale může člověka naplnit.*“²¹⁴ Velmi přitom záleží, jaký přístup má sociální pracovník ke své profesi. Z hlediska psychologie je možné práci vnímat jako zaměstnání, příležitost k dosahování určité kariéry či jako povolání. V případě pouhého zaměstnání je primární motivací pracovníka zajistit si základní potřeby k přežití, vydělat si peníze a proto není na této činnosti vnitřně zainteresován.²¹⁵ Podle France i velká část pastýřů pásala ovce jen za účelem zisku bez osobního nasazení, nicméně tato skutečnost se brzy projevila na stavu svěřených ovcí, které postrádaly komplexní péči a strádaly navzdory tomu, že jejich fyzické potřeby byly v podstatě uspokojené.²¹⁶

V sociální práci se častěji setkáváme s vnímáním práce jako příležitosti k dosažení určité kariéry. Tito lidé se vykazují tím, že pracují velmi tvrdě, houževnatě a s velkým sebezapřením. Je zde ovšem riziko, že tendence přesáhne hranice normality a zvrhne se v prostý kariérismus, pro nějž je specifické

---

²¹¹ Srov. FOUCAULT, M. Myšlení vnějšku, s. 205

²¹² Srov. FOUCAULT, M. Myšlení vnějšku, s. 206

²¹³ Srov. KUTNOHORSKÁ, J; CÍCHÁ, M.; GOLDMANN, R. Etika pro zdravotně sociální pracovníky, s. 77

²¹⁴ Srov. GULOVÁ, L. Sociální práce : Pro pedagogické obory, s. 113

²¹⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie smysluplnosti existence: otázky na vrcholu života, s. 175 -176

²¹⁶ Srov. FRANCE, R. T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 7

sebeponyšování, pýcha a sociální nadřazenost. Nejvyšší míru vnitřní motivace a osobního nasazení je možné vidět při vnímání práce jako povolání. Jde o pojetí práce jako „vyšší povinnosti“ s potřebou využít osobní potenciál vlastních schopností a talentu k službě. Tato motivace osobního poslání se často objevuje právě v pomáhajících profesích např. u učitelů, pastorů, politiků či sociálních pracovníků. Vědomí osobního povolání motivuje pracovníky k většímu nasazení, překonávání obtíží a těžkostí, nicméně je zároveň významným rizikovým faktorem syndromu vyhoření.²¹⁷

4.1. Možná inspirace některými aspekty obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky podle Žalmu 23

První inspirativní biblický text, který má v sobě ukryté důležité principy pro činnost pastoračního či sociálního pracovníka, je Žalm 23.

Na jeho začátku je uvedeno slovo „*můj*“. To může poukazovat na osobní vztah a důvěru mezi ovci a pastýřem, vůdcem stáda. Podobný princip se uplatňuje i při aktivitách sociálních pracovníků, kdy tento osobní vztah mezi klientem a poskytovatelem sociální služby se stává klíčovým znakem a přepokládá úspěšné řešení problému. Sociální pracovník a klient jsou vůči sobě postaveni jako rovnocenní partneři a spolupracovníci.²¹⁸ Přesto je důležité, aby sociální pracovník vystupoval v tomto vztahu jako autorita, i když vůdčí autoritou při řešení problémů klienta by měl být on sám.²¹⁹ Aby pastýř mohl vést a řídit stádo, musí z něho mít ovce respekt a v nutných případech se podřídí pod jeho ruku. Motivem by však neměl být strach, nýbrž důvěra související s jeho znalostmi, dovednostmi a jednáním v jejich prospěch a ochranu. Nastavení hranic a konkrétních pravidel v interakci s klientem chrání všechny zúčastněné osoby. Jejich dodržení má na zodpovědnost právě sociální pracovník. Jedná se hlavně o hranice prostoru a času, pomoci a kontroly a hranice profesionálního vztahu.²²⁰

To, že je Hospodin osobním pastýřem každého jednotlivce, odkazuje na roli individuálního přístupu ke klientovi. V praxi to zahrnuje respektování osobnosti klienta s jeho charakterovými vlastnostmi, slabostmi, odlišnostmi či přáními. Dále je nutné respektovat klientovo právo na svobodné rozhodnutí, i když existují případy, kdy je nutné použít určitou formu nátlaku, aby bylo možné prosadit správné řešení, nicméně vždy by se mělo jednat o co největší

---

²¹⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie smysluplnosti existence: otázky na vrcholu života, s. 176 -177

²¹⁸ Srov. MAHROVÁ, G. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním, s. 27

²¹⁹ Srov. ŠPIRUDOVÁ, L. Doprovázení v ošetrovatelství 1, pomáhající profese, doprovázení a systém podpor pro pacienta, s. 122

²²⁰ Srov. MAHROVÁ, G. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním, s. 99 - 100

minimalizaci naléhání s ohledem na to, jakého výsledku či prospěchu by tím bylo dosaženo.²²¹

Vzhledem k tomu, že většina klientů v pomáhajících profesích jsou lidé, kteří se zpravidla nacházejí v náročné životní situaci a potřebují pomoc, mohou být jejich projevy a styl jednání do určité míry nepříjemné. Přesto je úkolem sociálního pracovníka vytvořit si k takovému klientovi profesionální vztah založený na důvěře a otevřenosti. Už tento samotný vztah působí často jako léčivá síla pro klientovo nitro.²²²

To je velmi podobné jako píše Mudr. Sůsa ve své knize „Tělo a duše ve zdraví a nemoci“, kde popisuje, že i dnes jsou lékaři úspěšní a neúspěšní mimo jiné podle toho, jak se jim daří nabýt důvěru pacienta. Důvěra se nejlépe získává poklidným rozhovorem. Lékaři, kteří s nemocnými nemluví, poněvadž na ně „nemají čas“, přicházejí o svoji silnou zbraň. Jejich pacienti potom hledají jiné léčitele, jež si pro ně čas udělají, povídají si s nimi.²²³ Žel se jim tak může dostat velmi neodborné pomoci, která může mít více negativních důsledků na klientův život.

Péče Hospodina jako osobního pastýře je příkladem pro sociální pracovníky také v oblasti odpovědnosti. Hospodin je dobrý pastýř, ne jako někdo, kdo by zneužíval svoji moc, jak je popsáno v knize Ez 34. Hospodin je ten, který hledá ztracené a bloudící a přivádí je zpět domů do bezpečí.²²⁴

Osobní zodpovědnost sociálního pracovníka se projevuje v situacích, kdy musí učinit některé závažné etické rozhodnutí. Jedná se například o skutečnosti, kdy si zájmy klienta a jiného jedince či skupiny navzájem odporují, jde-li o konflikt mezi majoritní skupinou a jinou sociální skupinou, při rozhodování o tom, který sociální případ by měl být upřednostněn, rozhoduje-li se, jakou míru pomoci klientovi poskytnout či zda nastal vhodný čas k ukončení sociální terapie.²²⁵

Hospodin je v tomto žalmu zobrazen jako pastýř (verše 1. a 2.), průvodce (3. a 4. verš) a hostitel (5. a 6. verš).²²⁶ Podobně lze vyjádřit i úlohu sociálního pracovníka, který pokud vstoupí na pole pomoci, provází klienta jeho životem, pomáhá mu překonávat těžkosti a nalézat způsoby řešení, čímž vyjadřuje důvěru v klientovy schopnosti. Podle Úlehly je možné pomoc rozdělit do čtyřech oblastí: doprovázení, vzdělávání, poradenství a terapie. V případě doprovázení přichází klient k pracovníkovi se svým problémem, aniž by očekával okamžité řešení, ale

---

²²¹ Srov. KUTNOHORSKÁ, J; CÍCHÁ, M.; GOLDMANN, R. Etika pro zdravotně sociální pracovníky, s. 84

²²² Srov. MAHROVÁ, G. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním, s. 98

²²³ Srov. SÚSA, Z., Tělo a duše ve zdraví a nemoci, s.19

²²⁴ Srov. FRANCE, R. T., Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today, s. 3

²²⁵ Srov. KUTNOHORSKÁ, J; CÍCHÁ, M.; GOLDMANN, R. Etika pro zdravotně sociální pracovníky, s. 84

²²⁶ Srov. ROHRSAUER, V. A., .Fact and Image in the Shepherd Psalm, s. 489

potřebuje někoho, s kým by mohl sdílet svoji náročnou situaci. V takovém případě spolu klient a pracovník úzce spolupracují za účelem naplnění předem stanovených cílů.²²⁷

Aby mohl být pracovník co nejlepším průvodcem, musí se snažit maximálně porozumět životu klienta. K tomu je třeba, aby byl plně angažován ve své činnosti. Angažovaný pracovník vidí a vnímá klienta jako jedinečnou bytost, je poháněný opravdovou touhou pomáhat, projevuje porozumění a dává k dispozici profesionální i lidskou ruku. Pomoc člověku v nouzi je pro něho přirozenou součástí života.²²⁸

Roli hostitele v přeneseném smyslu můžeme vnímat v oblasti sociálního zabezpečení, které v rámci tří propojených pilířů poskytuje potřebné materiální zajištění v různých životních situacích.²²⁹ V druhé polovině žalmu se popisuje, že dotyčný je pozván na oslavu. Někdo, kdo si to vůbec nezaslouží, je pozván k prostřenému stolu. Tato situace nápadně připomíná činnost některých organizací pro pomoc osobám bez přístřeší jako je Armáda spásy, Naděje a mnohé další, které přímo zvou potřebné ke stolu. Tento okamžik je zároveň skutkem, který pomáhá sociálně vyloučeným vracet jejich důstojnost.²³⁰

Specifickou oblastí sociální práce je činnost zaměřená na klienty nevléčitelně nemocné a umírající. Žalmista říká, že ho Hospodin neopouští, ani když se přiblíží smrti. Každý člověk je postaven před otázku smrti, ale těžce nemocný musí tuto otázku aktuálně řešit. Jeho se již netýká smrt obrazně nebo nějak všeobecně, ale naopak přímo, konkrétně a osobně. Nastává pro něho nová situace, někdy přeroste i v krizi a dotyčný potřebuje pomoci se s novou situací vyrovnat. K tomu je potřeba určitý čas, ale také někdo, komu bude moci s důvěrou svěřit své úzkosti a obavy. Potřebuje někoho, kdo ho vyslechne, bude se ho snažit pochopit, nepohorší se nad ním, nebude ho soudit a válcovat ho věcmi, co právě v dané chvíli nejsou podstatné.²³¹

Nevléčitelně nemocný člověk se stává klientem paliativní péče, kde i sociální práce má nezastupitelnou úlohu. Vycházíme z předpokladu, že takový člověk je výrazně psychicky traumatizován vědomím nezvratného charakteru jeho onemocnění, následky mnohdy velmi progresivní terapie a sociální izolací v důsledku častých hospitalizací. Navíc tím, jak nemoc postupně mění jeho vzhled, musí se potýkat i s problémem stigmatizace. Z toho jasně vyplývá, že

---

²²⁷ Srov. ÚLEHLA, I. Umění pomáhat, s. 35 - 39

²²⁸ Srov. HAUKE, M. Zvládání problémových situací se seniory: nejen v pečovatelských službách, s. 86, 100

²²⁹ Srov. ARNOLDOVÁ, A. Sociální zabezpečení 1, s. 9

²³⁰ NICM, Bezdomovectví- adresář organizací [online], [cit. 13. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.icm.cz/bezdomovectvi-adresar-organizaci-0>

²³¹ Srov. OPATRŇÝ, A., Malá příručka pastorální péče o nemocné, s. 19

daná nemoc zasahuje do jeho společenské role, narušuje vztahy, pracovní zařazení a nejvíce rodinný život. Proto více než kdy jindy žádá takto postihnutý člověk o pomoc a podporu a stává se na pomoci přímo závislý.²³²

Pro poskytnutí adekvátní pomoci a péče je nutné, aby sociální pracovník získal co nejpodrobnější anamnestické údaje, kde mimo jiné zjišťuje i klientovo rodinné zázemí a jaké má možnosti pomoci a podpory v nejbližším okolí. Na podkladě zjištěných informací volí pracovník formu pomoci a potřebu práce s rodinou, kde může mít významnou podpůrnou roli v období překonávání těžkého životního období.²³³ Spousta terminálně nemocných má přání odejít z lůžkového zařízení (nemocnice, léčebny, hospice) do domácího ošetřování. Péče o takto nemocného je pro rodinu silně zatěžující jak po stránce psychické, fyzické ale i ekonomické a sociální. Proto rodina nesmí zůstat bez odborné pomoci.²³⁴

Žalmista říká, že i kdyby šel temnotou stínu smrti, nebude se bát. Psychosociální zátěž v procesu postupného odchodu (exitu) působí výrazně na prožívání nemocného i jeho blízkého okolí. Nejčastěji se potýkají s pocity smutku, nervozity a strachu. Právě strach je emocí, která nejvíce klienta ovlivňuje a zároveň se kterou je možné pracovat. Umírající se většinou bojí, že nebude situaci zvládat, že se projeví jako „slaboch“, může se bát bolesti, opuštěnosti či ztráty soběstačnosti. V sociální sféře může prožívat obavy z toho, že ho nebude mít kdo zastoupit v péči o rodinu a že zůstane rodině či personálu na obtíž. Je ovšem důležité, aby tyto emoce mohl nemocný bezpečně vyjádřit, jak to vyplývá i z Charty práv umírajících.²³⁵

Cesta „údolím stínu smrti“ však nemusí nutně znamenat jen potýkání se s fatální diagnózou, ale může zahrnovat všechny situace v životě člověka, které způsobují bolest, utrpení a jsou provázeny pocitem bezmoci. K úspěšnému vyrovnání s nimi je pravděpodobně potřeba mít dostatečnou sociální oporu.²³⁶

Zvláštním pojmem, který má souvislost s kvalitou života seniorů, je „sociální smrt“. Ta nastává ve chvíli, kdy senior shledá kvalitu svého života za neuspokojivou a v důsledku toho začne toužit po tom, aby brzy zemřel. Tato situace je charakteristická pocitem nepotřebnosti, nedostatkem sociálních kontaktů, kvalitních volnočasových aktivit a rezignací na život.²³⁷ Sociální

---

²³² Srov. VORLÍČEK, et al. Paliativní medicína, s. 488

²³³ Srov. KUZNÍKOVÁ, I. et al. Sociální práce ve zdravotnictví, s. 65

²³⁴ Srov. KUPKA, M. Psychosociální aspekty paliativní péče

²³⁵ Srov. BUŽGOVÁ, R. Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života, s. 42-44

²³⁶ Srov. BAŠTECKÁ, B. et al. Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy, s. 19

²³⁷ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D. Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 35-36

pracovník pak pomáhá řešit otázky, které mají souvislost se vztahem k životu, nemoci, smrti a dotýká se i fenoménu náboženství. V rámci multidisciplinárního týmu pomáhá člověku v zachování jeho důstojnosti, nalézání smyslu života a harmonie. Nesmí zde chybět milé slovo, úsměv, pohlázení a ujištění o bezpečí v láskyplném vztahu.²³⁸

Z veršů tohoto žalmu je cítit opravdová láska, která je vzorem v jednání a vztahu s druhými. Křivohlavý píše v knize: „Mít pro co žít“, že pravá láska při setkání s druhým člověkem nevidí – kdo to je – co je to za člověka - ..., ale jde ještě dál. Nevidí jen, kým ten dotyčný člověk je, kterého miluje, ale kým by mohl být. Práví křesťané se snaží upravovat svůj postoj milování člověka způsobem: „Láska vidí člověka takového, jak na něj nahlíží Stvořitel, ale i takovým způsobem, jakým by ho Stvořitel rád viděl.“²³⁹

Je zmíněno v pátém verši, že Hospodin plní kalich po „okraj“. Práce a to i pastoračně sociální má být vykonávána poctivě, zodpovědně a náležitě. Mezi klíčové ukazatele výkonu sociálního pracovníka patří jeho zájem o problematiku oboru, v němž se chce realizovat, důkladný profesní a osobnostní rozvoj prostřednictvím individuálního samostudia, procítěný a empatický přístup ke klientům a hlavně důsledné a svědomité plnění vykonávaných činností.²⁴⁰ V pomáhajících profesích je to zvláště důležité, protože nepoctivá práce může významně negativně ovlivnit život nejen klienta, ale i jeho blízkých.

Závěr žalmu hovoří o milosrdenství a domovském právu. Poněvadž na základě výše popsaného dochází mezi příjemcem a poskytovatelem sociální péče k vytvoření blízkého vztahu, i kdybych v budoucnu upadl, můžu se zvednout a vrátit domů, poněvadž mám kam. Víím, kdo tam na mne čeká, ke komu můžu mít důvěru, koho můžu požádat o pomoc. Prakticky to můžeme vidět v případě klientů dětského domova, v nemocnicích, poradnách, všech možných druzích ústavů, nízkoprahových centrech aj. Víím, že po vzoru nebeského Pastýře můžu „doma“ čekat od pastoračních a sociálních pracovníků dobrotu a milosrdenství.

4.2. Možná inspirace některými aspekty obrazu biblického pastýře pro sociální pracovníky podle podobenství o ztracené ovci L 15, 1-7

Uvedené podobenství je možnou inspirací pro sociálního pracovníka na všech možných pozicích. Základní poučka všech tří podobenství v 15 kapitole, včetně tohoto, že člověk se ztrácí od Boha, spočívá v tom, že sám Bůh ho hledá a raduje

---

²³⁸ Srov. HROZENSKÁ, M.; DVOŘÁČKOVÁ, D. Sociální péče o seniory, s. 125-126

²³⁹ Srov. Křivohlavý, J., Mít pro co žít, s. 64

²⁴⁰ Srov. MALÍKOVÁ, E. Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních, s. 97

se z toho, když ho najde. Nikdo není tak bezvýznamný, aby Bůh o něho neměl zájem. Celý Ježíšův život je toho důkazem. Tím se nejvíce odlišoval od rabínů své doby. Necítil se poníženy setkáváním s hříšníky. Byl si vědom, že svým jednáním hříšníky zachraňuje. Toto Ježíšovo podobenství je přímým vysvětlením toho, proč se Ježíš sklání k člověku hříšnému. To všechno dokládá, že láska, především Boží zachraňuje člověka.²⁴¹ Ježíš uměl oslovit lidi a jednat s nimi. Žádnou věc jim nevyčítal, naopak je měl rád, jako má rád pastýř ztracenou ovci. Farizejové a zákoníci ve všech dobách tohle nedovedou pochopit. Dokážou zdůrazňovat hranice, jež jsou mezi zbožnými a bezbožnými, avšak nedokážou překonat vzdálenost, která je mezi lidmi.²⁴²

Nepřilíš si v životě uvědomujeme, že svět kolem nás vnímáme pomocí podobenství. Příklad člověka, který něco provedl – hříšníka je možné si představit jako zločince na útěku. Boha pak dle zákonitosti jako projev spravedlnosti. Jako “šerifa“, který jej jednou dopadne a pak je zákonité, že by měl následovat trest. Bylo by poněkud bez smyslu, aby šerif dopadl zločince, podal mu ruku a šel domů. Ježíš zde v podobenství nabízí jiný obraz. Ne zločince na útěku, ale ovci, která ztratila cestu (Mt 18,10-14; L 15,1-7). Bůh pastýř ji hledá. Zde vidíme Boha, který pátrá po hříšníkovi, ale tímto podobnost končí. U pastýře by bylo proti mysli, když ovci najde, aby jí oznámil třeba vyloučení ze stáda. U ovce má smysl pouze to, že ji nebude trestat, nic jí vyčítat a jednoduše ji dopraví zpátky domů. Jsou to dva odlišné obrazy, kdy na stejnou situaci, je možné se dívat z různých úhlů pohledu a i důsledek bude pokaždé jiný²⁴³, podobně jako různé případy v sociální práci.

V tomto podobenství Ježíš přirovnává celníky a hříšníky ke ztracené ovci. Celníci podobně jako někteří lidé dnes, šli nejen bez studu za materiálními výhodami, ale taktéž to byli lidé politicky bez důvěry ve společnost, poněvadž se dali do služby cizí politické moci. Mezi hříšníky se počítali i ti, kdo pohrdali nábožensko-mravními předpisy, ale i lidé mravně narušení.²⁴⁴

Příkladem pro nás může být, jak Bůh jednal v dějinách spásy ve směru realizace. Proto je v popředí jeho dobrota, která se projevuje např., když otec dává synovi chléb a ne kámen, rybu a ne hada (Mt 7,9-11), jde za každým ztraceným (L 15,1-7; 15,8-11 a má otevřenou náruč pro vracejícího se. Boží konání se projevuje nejen tím, že člověk o Bohu ví, ale podle toho jak jedná. Farizej není ospravedlněn, neboť svojí pýchou znehodnocuje, co vykonal (L 18,9-14).²⁴⁵

Role bloudící ovce přináší pro toho, který se v ní pozná dvoje ubezpečení.
1. O Bohu jako pátrajícím pastýři, jenž stojí o navrácení a záchranu ztracené

---

²⁴¹ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 80

²⁴² Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 86-87

²⁴³ Srov. MRÁZEK, J., O kozlech, ovcích a lidech, s. 7

²⁴⁴ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 86

²⁴⁵ Srov. GÁBRIŠ, K., Ježíšove podobenství I, s. 13

ovce. 2. O tom, že těch 99 nemá žádné právo se pohoršovat nebo povyšovat nad navráncem, tím spíše jej pak odsuzovat a soudit.²⁴⁶

Z tohoto podobenství vyplouvá na povrch nejen ztráta a znovunalezení po materiální stránce, ale týká se i osobních vztahů. Tím tohle podobenství výstižně, a s takovou psychologickou a duchovní hloubkou zasahuje oboustranné vztahy a připouští výklad v různých rovinách.²⁴⁷

Při práci sociálního pracovníka, ale i např. od lékaře, se nepřepokládá, že pacienta, který potřebuje léčení, bude moralizovat, ale že pomůže. Pastýř v podobenství hledá tvora, který někde pobloudil. V tomto případě by bylo pošetilé, kdyby zbloudilou ovci vyhledal a oznámil jí trest, že zůstane zavržena a vyloučena. Jediné co dává smysl, je naopak to, že ji vyhledá a bez výčitek jí pomůže.²⁴⁸

Důležitou součástí sociální práce je depistážní činnost, pro niž je typické aktivní, cílené a včasné vyhledávání jedinců či skupin, které jsou ohrožené sociálním vyloučením či jinou nepříznivou sociální situací.²⁴⁹ Toto vyhledávání nejčastěji probíhá přímo v terénu např. v noclehárnách, na ulici atd. nebo prostřednictvím informací od dalších organizací jako je probační a mediační služba, policie, pracovníci vězeňské služby, léčeben apod.²⁵⁰ Účelem depistáže je kromě vyhledávání osob, které potřebují sociální intervenci, také snaha co nejvíce snížit celospolečenské následky, jak je tomu např. v případě uživatelů návykových látek, kteří jsou aktivně vyhledáváni sociálními pracovníky z řad streetworkerů.²⁵¹ Lidé, kteří jsou ohroženi či přímo prožívají nepříznivou sociální situaci, se často potýkají s pocity beznaděje, studu, strachu a nedůvěry. Potřebují někoho, koho se nemusí bát a kdo by se zároveň nebál jich, kdo je ochoten jim pomoci na cestě k uzdravení, znovunabytí svého místa ve společnosti a ztraceného sebevědomí. Takovou osobou může být pastorační pracovník, který stejně jako pastýř hledá ztracené ovce, pomáhá nalézt cestu zpět do života těmto zraněným a zlomeným lidem. Přináší jim duchovní péči, lásku, uzdravení, naději, přátelství a ujištění o Boží lásce a odpuštění ve chvílích utrpení a zoufalství.²⁵²

Zde v podobenství je radost z nalezené a donesené ovce společná. Pastýř, jenž našel ovci, se neraduje sám, ale s nejbližšími, přáteli a sousedy.²⁵³ Zde je to možné vnímat i jako podnět pro supervizi. I z lidského hlediska máme

---

²⁴⁶ Srov. MRÁZEK, J., O kozlech, ovčích a lidech, s. 66

²⁴⁷ Srov. JOHNSON, L.T., Evangelium podle Lukáše, s. 258

²⁴⁸ Srov. MRÁZEK, J., O kozlech, ovčích a lidech, s. 67

²⁴⁹ www.plzensky-kraj.cz/cs/system/files/users/u1005241/priloha_c_7.doc

²⁵⁰ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence, s. 14

²⁵¹ Srov. MAHROVÁ, G., Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním, s. 140

²⁵² Srov. GRAVES, J. C., Leadership Paradigms in Chaplaincy, s. 76

²⁵³ Srov. MÁNEK, J., Ježíšova podobenství, s. 85

příslloví: „Sdílená radost, dvojnásobná radost, sdílené trápení, poloviční trápení.“

Ztracené byly nalezené tím, že se na ně pastýř jako první obrátil svou láskou. Obrátit se ve svém životě, ve své situaci, znamená obrátit svůj pohled od sebe, od svého vlastního já k něčemu jinému, v případě člověka nejlépe k Bohu. Člověk již nevidí svoji nespravedlnost a svoji zoufalou situaci, ale vidí spravedlnost, která je vyšší a je u Boha.²⁵⁴ Lidé, jenž se starají jen sami o sebe, nemohou být žádný pastýři. Je zapotřebí denně vnímat skutečnost Ř 6. Ten kdo chce být dobrým pastýřem, musí zásadně odpírat vlastnímu já a zapírat sebe.²⁵⁵

Lukáš v podobenství apeluje na křesťany, ale to samé platí pro všechny lidi, včetně sociálních pracovníků, aby od sebe neodpuzovali hříšníky, lidi na okraji, ale intenzivně se je snažili dovést k poznání, že jsou chtěnými a milovanými lidmi, předně Bohem. Pokud se to podaří, je na místě se radovat z jejich obráčení. Otevřenost společenství pro tyto diskriminované je podobně nutná, jako obezřetnost křesťanů proti pocitu, že jsou sami spravedliví.²⁵⁶

Z celého podobenství vyplývá, proč se Bůh raduje z každého člověka, který byl nalezený, zachráněný a dal se na jinou cestu. Je to zřejmě proto, neboť mu na nás velmi záleží²⁵⁷ a má nás nesmírně rád. V tom je nám všem lidem bez rozdílu, včetně sociálních pracovníků, velkým příkladem.

---

²⁵⁴ Srov. FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše, s. 555

²⁵⁵ Srov. TRAEDEROVÁ-WASSERZUGOVÁ, G., Pomoc při pastoraci, s. 6

²⁵⁶ Srov. MULLER, P-G., Evangelium sv. Lukáše, s. 128

²⁵⁷ Srov. Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. Bratislava [online], [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z http://www.ecavba.sk/kazne_old_detail.php?id=1659&r=2

5. Závěr

Hlavním tématem mé bakalářské práce byl biblický pastýř jako možná inspirace pro sociální a pastorační pracovníky. Snažil jsem se popsat historii sociální práce a práci sociálního pracovníka a ukázat na možnou inspiraci v obraze pastýře ve vybraných textech Starého a Nového zákona. Vzhledem k tomu, o jak rozsáhlé téma se jedná, nebylo možné v rozsahu této práce analyzovat všechny texty, které se v Bibli k osobě pastýře vztahují.

Ve Starém zákoně byl studován Žalm 23, protože výstižně zobrazuje charakteristiku Dobrého pastýře, který se naplňuje v Ježíši v Novém zákoně. Jedná se o text, který je srozumitelný pro každého jedince bez ohledu na dobové či kulturní pozadí, které sice do určité míry ovlivňuje vnímání metafory pastýře, nicméně principy, které jsou v tomto Žalmu uvedené, to významně neovlivňuje. Jako stěžejní prvek pro sociální práci jsme v tomto textu odhalili oblast práce s lidskými potřebami a význam osoby sociálního pracovníka v souvislosti s podporou a vedením klientů sociální práce.

Z Nového zákona jsme vybrali podobenství o pastýři, který jde hledat ztracenou ovci v Lukášově evangeliu. V komparaci s tímto textem jsme se zaměřili na problematiku ztráty, osamocení, hledání a milosrdenství. Pokud by při ztrátě a osamocení zůstalo jen u odsouzení, došlo by k vyčerpání zbytku sil, k bolesti a prohloubení krize. Jen tam kde je milost a slitování vede cesta dál, může něco dobrého vyrůst. Tam, kde se jedná milosrdně, se dostavuje úleva, následuje štěstí a radost.

V úvodu mé práce jsem si stanovil cíl přiblížit pojmy jako je sociální práce, sociální pracovník a pastýř a prostřednictvím práce s literaturou a exegezí textů vybrat prvky, které by mohly být inspirací pro sociální a pastorační pracovníky. Byť jsem si při zpracování zvláště první části uvědomoval složitost daného problému a při exegezi studijních textů určitou hloubku, považuji cíl práce za splněný.

Praktické využití této práce spatřuji v jejím možném upotřebení jako nástroje pro osobní rozvoj v profesní činnosti pastoračních a sociálních pracovníků.

Sociální a pastorační pracovník, který uvěřil a věří, že nic není náhodou a že vše co má je z milosti Boží a ten nebeský Pastýř vede jeho kroky s ním při řešení problémů a případů, může spolupracovat skrze neskutečný dar, jakým je modlitba. Není důležité příběhy a pravdu jen znát, ale mnohem důležitější je pravdu žít a konat.

Seznam literatury

ARANOFF, Gerald. Shepherding as a metaphor, *Jewish Bible Quarterly* 42/2014, č.1, 36-38.

ARNOLDOVÁ, A. Sociální zabezpečení 1. Praha: Grada, 2012

ASUMANG, A., The presence of the shepherd: a rhetographic exegesis of Psalm 23, *Conspectus The Journal of the South African Theological Seminar* 2010, č. 9, 1 – 23

AZcitáty, Augustinus citáty[online], [cit. 22. 11. 2015]. Dostupné z <http://azcitaty.cz/citaty/augustinus/#ixzz3sF1upCRn>

BAŠTECKÁ, B. et al. Terénní krizová práce. Praha: Grada, 2005

BIBLE- český studijní překlad. Praha: KMS, 2013

Biblické písně [online], [cit. 10. 2. 2016]. Dostupné z <http://www.antonin-dvorak.cz/biblicke-pisne>

BIČ, M. Nový překlad Písma svatého- Starý zákon- Překlad s výkladem- svazek 9: žalmy. Praha: Kalich, 1975

BUNCH, T. G. The Shepherds Psalm. Wahington D. C.: Review and Herald Publishing Association, 1952

BUŽGOVÁ, R. Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života. Praha: Grada, 2015

CALVIN, J. Commentary on Psalms- Volume 1. Cambrige: Eerdmans Publishing Company, reprinted 1963

CIMALA, P. *Svoboda jako soteriologická metafora v listu Galatským*. Sborník příspěvků z biblické konference Apoštol Pavel a Písmo, Univerzita Palackého, Olomouc 2009

CIRKEVNÝ ZBOR EVANJELICKEJ CÍRKVI a. v. Bratislava [online], [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z http://www.ecavba.sk/kazne_old_detail.php?id=1659&r=2

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Satelitní účet neziskových institucí [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat

DE SAINT EXUPÉRY, A. Malý princ. Praha: Albatros, 2005

DVOŘÁČKOVÁ, D. Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory. Praha: Grada, 2012

Evangelická liturgická iniciativa [online], [cit. 25. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.coena.cz/Members/grombi/kazani/ekumenicky-lekcionar-rok-b-2-rocnik/dobry-pastyr/>

FAUSTI, S., Nad evangeliem podle Lukáše. Praha: Paulínky, 2011

FIRLA, T. *Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku*. Banská Bystrica, 2007, diplomová práce, Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra Evanjelikální teologie a misie. - Vedoucí práce: prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.

FISCHER, O.; MILFAIT, R. a kol., Etika pro sociální práci, Praha: Jabok, 2010

FOUCAULT, M. Myšlení vnějšku. Praha: Herrmann & synové, 2003

FRANCE, R. T. Sheep and goats: pastoral imagery in the Bible and today. *Rural Theology* 6/2008, 3-10.

GÁBRIŠ, K. Ježišove podobenstvá I. Bratislava: církevní nakladatelství Bratislava, 1990

GOLDING, T. A. The Imagery of Shepherding in the Bible, part 1. *Bibliotheca sacra* 163/2006, č. 649, 18-28.

GOLDING, T. A. The Imagery of Shepherding in the Bible, part 2, *Bibliotheca sacra* 163/2006, č. 650, 158-175.

GOODING, D., Lukášovo evangelium. Praha: Návrat domů, 1994

GRAVES, J. C. Leadership Paradigms in Chaplaincy. Boca Raton: Florida, USA, 2007

GULOVÁ, L. Sociální práce: pro pedagogické obory. Praha: Grada, 2011

HANES, P. Úvod do Starého zákona. Banská Bystrica: ZEC, 2001

HANUŠ, P. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce* 9/2007, č. 1, 5- 6.

HAUKE, M. Zvládání problémových situací se seniory: nejen v pečovatelských službách. Praha: Grada, 2014

Hebrewgrammar [online], [cit. 10. 2. 2016]. Dostupné z http://www.biblestudymanuals.net/hebrew_grammar.htm

HELLER, J. Na čem mi záleží. Praha: Vyšehrad, 2009

HOLANDŠTÍ BISKUPOVÉ. Zvěstování víry- Holandský katechismus. Praha: Sít', 2001

HROZENSKÁ, M.; DVOŘÁČKOVÁ, D. Sociální péče o seniory. Praha: Grada, 2013

JOHNSON, L. T., Evangelium podle Lukáše. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2005

JUPP, J. *Personal experience of the Lord who cares: an exegetical study of psalm 23*. Trinity Evangelical Divinity School, 2010, Seminarwork

KERSON, T. S. a J. L. M. McCOYD. In Response to Need: An Analysis of Social Work Roles over Time. *Social Work* 58/2013, č. 4, 333-343.

KOLEKTIV AUTORŮ (autor neuveden). Gramatika současné češtiny. Brno: Lingea, 2012

KOLEKTIV AUTORŮ (autor neuveden). Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence. Ostravská univerzita: Ostrava, 2007

KOLEKTIV AUTORŮ (autor neuveden). Průvodce životem – Lukáš, Praha: Luxpress, 1995

KOPECKÁ, I. Psychologie 1. díl, Učebnice pro obor sociální činnost, Praha: Grada, 2011

KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2013

- KŘIVOHLAVÝ, J. Mít pro co žít. Praha: Návrat domů, 1994
- KŘIVOHLAVÝ, J. Povídej- naslouchám. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010
- KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie smysluplnosti existence. Praha: Grada, 2006
- KUPKA, M. Psychosociální aspekty paliativní péče. Praha: Grada, 2014
- KUTNOHORSKÁ, J; CÍCHÁ, M. a R. GOLDMANN. Etika pro zdravotně sociální pracovníky. Praha: Grada, 2012
- KUZNÍKOVÁ, I. et al. Sociální práce ve zdravotnictví. Praha: Grada, 2011
- LÉON-DUFOUR, X. Slovník biblické teologie. Praha: Academia, 2003
- LINHARTOVÁ, E. Seriál: hospodářská zvířata v lidské péči- ovce [online], [cit. 21. 11. 2015]. Dostupné z http://www.ekologickelisty.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=301
- LUCADO, M. Potlesk nebes. Praha: Luxpress, 1998
- LUKER, M. Slovník biblických obrazů a symbolů. Praha: Vyšehrad, 1999
- MAHROVÁ, G; VENGLÁŘOVÁ, M. et al. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním. Praha: Grada, 2008
- MALÍKOVÁ, E. Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních. Praha: Grada, 2010
- MÁNEK, J. Ježíšova podobnost. Praha: Blahoslav, 1972
- MARLOW, W. C., No fear!: Psalm 23 as a careful, conceptual chiasm. *The Asbury Theological Journal* 58/2003, č. 2, 65 - 80.
- MARTÍNEK, M. et al. Praktická teologie pro sociální pracovníky. Praha: Jabok, 2008
- MATOUŠEK, O. et al. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2012

- MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008
- McCANN, C. J. Preaching the Psalms: Psalm 23, fourth Sunday in Lent. *Journal for Preachers* 31/2008, č. 2, 43-48.
- MERELL, J., Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990
- MRÁZEK, J., O kozlech, ovcích a lidech. Třebenice: Mlýn, 1997
- MUSSET, J. Kniha o bibli. Praha: Albatros, 1992
- MÜLLER, P. G. Evangelium sv. Lukáše. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998
- NICM, Bezdomevectví- adresář organizací [online], [cit. 13. 3. 2016]. Dostupné z <http://www.icm.cz/bezdomovectvi-adresar-organizaci-0>
- NICM. Systém sociálního zabezpečení v ČR [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.icm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>
- NOVOTNÝ, A. Biblický slovník, Praha: Kalich, 1992
- OPATRNÝ, A. Malá příručka pastorální péče o nemocné. Praha: Pastorační středisko, 1995
- PLZEŇSKÝ KRAJ. Příloha č. 7, sociální práce [online], [cit. 30. 3. 2016]. Dostupné z www.plzensky-kraj.cz/cs/system/files/users/u1005241/priloha_c_7.doc
- POKORNÝ, J. Lingvistická antropologie. Praha: Grada, 2009
- POKORNÝ, P., Tomášovo evangelium: překlad s výkladem. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1982
- POKORNÝ, P. a HECKEL, U. Úvod do Nového zákona: Přehled literatury a teologie. Praha: Vyšehrad, 2013
- POKORNÝ, P., Vznešený Teofile. Třebenice: Mlýn, 1998
- PROUZOVÁ, Z. Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné

z http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf

ROHRSAUER, V. A. Fact and Image in the Shepherd Psalm. *Concordia theological monthly* 42/ 1971, č. 8, 488 – 492.

SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ. Etický kodex sociálních pracovníků [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspcr.pdf

SÚŠA, Z. Tělo a duše ve zdraví a nemoci. Praha: Facta Medica, 2008

ŠPIRUDOVÁ, L. Doprovázení v ošetrovatelství 1: pomáhající profese, doprovázení a systém podpory pro pacienty. Praha: Grada, 2015

TICHÝ, L., Úvod do nového zákona. Svitavy: Trinitas, 2003

TRAEDEROVÁ-WASSERZUGOVÁ, G., Pomoc při pastoraci. Ostrava: A - ALEF, 2000

ÚLEHLA, I. Umění pomáhat. Praha: Slon, 1999

UTLEY, B. Psalms: The hymnal of Israel- Book 1. Texas: Bible Lesson International Marshall, 2012

Van ECK, E. In the kingdom everybody has enough – A social-scientific and realistic reading of the parable of the lost sheep' (Lk 15: 4-6), *HTS Theologiese Studies/ Theological Studies* 67/2011, č. 3, 1-10.

VÁVROVÁ, S. Doprovázení v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2012

VOJTÍŠEK, Z; DUŠEK, P a J. MOTL. Spiritualita v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2012

VORLÍČEK, J. et al. Paliativní medicína. Praha: Grada, 2004

Vyhláška 505/2006, zákona o soc. službách [online],[cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf

VÝROST, J a I. SLAMĚNÍK. Sociální psychologie. Praha: Grada, 2008

WALKER, S. Grounding Biblical Metaphor in Reality: The philosophical basis of realist metaphorical language. *Churchman* 112/1998, č. 3, 214- 224.

WHITEOVÁ, E. G. Drama věků - Část první Patriarchové a proroci. Praha: Ústřední rada církve adventistů s. d. v ČSSR, 1969

WHIETOVÁ, EG., Kristova podobenství – Z Ježíšova učení II. Praha: Ústřední rada církve adventistů s. d. v ČSSR, datum vydání neuvedeno

WIGHT, F. H. Manners and Customs of Bible Lands. Chicago: Moody Bible Institut, 1953

YESHWANTH, B. V., Psalm 23: An exegetice essay from leadership perspektive [online], [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z <https://yeshwanthbv.wordpress.com/2013/06/20/psalm-23-an-exegetical-essay-from-leadership-perspective/>

Zákon 108/2006, O sociálních službách §109 [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast8>

Zákon 108/2006, O sociálních službách §110-115 [online], [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

ŽILKA, F., Podobenství Ježíšova-překlad a výklad. Praha: Kalich, 1930